

Onsdagen den 24 november

Kl. 10.00

*Meddelande om
större debatter
våren 1977*

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om större debatter våren 1977

Herr TALMANNEN:

Under våren 1977 kommer att anordnas tre större debatter. Den allmänpolitiska debatten tar sin början onsdagen den 2 februari, finansdebatten onsdagen den 9 mars och den utrikespolitiska debatten onsdagen den 30 mars.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:6 till lagutskottet

1976/77:22 till utbildningsutskottet

1976/77:31 till civilutskottet

1976/77:45 till skatteutskottet

1976/77:47 till finansutskottet

1976/77:48 till skatteutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:15 och 16 till konstitutionsutskottet

1976/77:17 och 18 till finansutskottet

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen

1976/77:51.

§ 6 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:8 med anledning av motioner om förenklade statliga blanketter
m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Utökning av presidierna i de kommunala nämnderna och landstingen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:9 med förslag till vissa ändringar i kommunallagen (1953:753) och landstingslagen (1954:319).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det finns inga stridiga meningar inom utskottet i fråga om innehållet i det initiativ utskottet nu har tagit.

I själva verket är det nödvändigt för kommunerna att riksdagen i dag antar konstitutionsutskottets förslag. I annat fall kommer många kommuners och landstings planering inför valen i december att bli meningslös. De har utgått ifrån att propositionens förslag i dessa tre hänseenden skulle bifallas av riksdagen. De har knappast räknat med att det skulle behöva ske genom ett utskottsinitiativ, utan att det nya förslaget till kommunallag skulle kunna behandlas i sin helhet, och de har haft så mycket större anledning att vänta sig att propositionens förslag skulle bifallas som det bygger på ett enhälligt betänkande från kommunala demokratiutredningen. I sin tur har den påverkats av krav och önskemål från kommunalt håll. Vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet stöder helt utskottsinitiativet.

Däremot är vi missnöjda med behandlingen av frågorna. Redan i våras försökte vi få till stånd ett utskottsinitiativ. Det skulle avse de här tre punkterna, men där skulle inrymmas även de större frågorna om det omedelbara valgenomslaget och ett nytt suppleantsystem.

Till en början såg det ut som om det skulle bli en bred samling i utskottet för ett sådant initiativ. Så inträffade något, jag vet inte vad. Centerpartisterna förklarade sig inte kunna stödja ett utskottsinitiativ, folkpartisterna instämde, och i det läget ansåg sig inte heller de två moderata ledamöterna kunna stödja utskottsinitiativet. Om utskottsmajoriteten då hade tagit ett initiativ, skulle det ha uppstått en lottsituation här i kammaren. Men vi ville inte att så viktiga frågor skulle avgöras med lottens hjälp, och därför fullföljde vi inte tanken på ett utskottsinitiativ. Det hade emellertid för kommunerna varit lyckligt om riksdagen fattat detta beslut på ett tidigare stadium. Det gäller särskilt frågan om det omedelbara valgenomslaget. Denna fråga har inte enbart ett teoretiskt intresse.

Länge har man klagat över de kvardröjande majoriteterna inom kommunerna. Valresultatet ger utslag först följande år. Ett enhälligt konstitutionsutskott har tidigare uttalat sig för en reform på det här området. År 1973 anklagades jag för att inte driva fram en lagstiftning på den här punkten tillräckligt fort. När vi nu kommer igen 1976 och det finns ett utarbetat lagförslag i en proposition – då reser man motstånd. Nu hoppas jag att det skall bli en enighet som finns kvar till våren, då ett beslut ändå kommer att fattas i den här frågan, så att det omedelbara

valgenomslaget kan praktiseras efter 1979 års val, när det nu inte gick efter 1976 års val.

Frågan har stor praktisk betydelse. Det illustreras framför allt av vad som händer i Göteborg f. n. Där kommer en förändring i majoritetsförhållandena att ske. Den majoritet som nu finns har fullföljt ett beslut angående en garagebyggnad. Den majoritet som kommer att finnas från den 1 januari har en annan mening, den är emot byggandet av detta garage. Den gamla majoriteten handlar lagligt, men den erhöll sin majoritetsställning 1973. Det kan inte vara riktigt att denna eftersläpande majoritet har formella möjligheter att verka så långt efteråt som nu sker.

Jag lyssnade i går till Ekot i radio. I det framträdde kommunministern Antonsson. Han förklarade enligt den sammanfattning som finns i tidningarna i dag: "Min principiella uppfattning är att valutslaget så snabbt som möjligt skall avspegla den nya majoriteten på alla samhällsnivåer, i kommun, i landsting och även på rikspanet. Vi har ju genomfört detta beträffande riksdagen. Vår avsikt är ju också att genomföra det när det gäller de kommunala instanserna."

Jag måste säga att jag känner mig överraskad över det sista uttalandet från kommunministerns sida. Det bör ju inte vara honom obekant att riksdagen har ställt sig bakom konstitutionsutskottets förslag tidigare och att det i den proposition som den föregående regeringen avgav i våras finns ett förslag om ett omedelbart valgenomslag. Var och en kan slå upp 11 § i förslaget och där återfinna detta.

Hade herr Antonssons partivänner i konstitutionsutskottet inte varit så tveksamma i våras hade riksdagen redan då beslutat om ett omedelbart valgenomslag. Efter det uttalande som kommunministern nu gjort förutsätter jag att hans partivänner i konstitutionsutskottet inte visar samma rädsla, när frågan nu kommer upp till avgörande, som de gjorde i våras. Men det är inte herr Antonsson som lägger fram ett förslag om detta, för det finns redan i en proposition. Om han dessutom tänker lägga fram en extra proposition känner jag inte till, men jag föreställer mig att det inte kommer att ske.

Vi är inte heller nöjda med att vi inte kan få slutbehandla frågan om en ny kommunallag i höst. Det hade varit möjligt. Propositionen lades i maj. Sedan följde visserligen semestrar och valrörelse, men det hade väl ändå funnits möjlighet att läsa in propositionen tidigare. Alla var väl inte engagerade i regeringsbildningen och författandet av regeringsdeklarationen.

Det som nu tagits upp är bara en liten del av det stora förslaget till ny kommunallag. Kommunerna och landstingen kommer i en besvärlig situation. De börjar en ny mandatperiod den 1 januari, men den gamla lagen kommer att gälla – utom på de punkter vi i dag fattar beslut om. Ett enda praktiskt exempel på detta: det finns f. n. när det gäller landstingen ett krav på dubbelt beredningstvång. Det innebär, som alla känner till, att det finns utskott vid landstingsmötena. Enda undantaget från detta gäller Stockholms läns landsting, för vilket det finns en special-

Onsdagen den
24 november 1976

*Utökning av
presidierna i de
kommunala
nämnderna och
landstingen*

lagstiftning. Enligt det förslag som alla stöder och som finns i propositionen blir det frivilligt med dessa landstingsutskott i fortsättningen. Genom att reformen inte redan är genomförd tvingas emellertid även de landsting som enligt sin planering inte skall ha landstingsutskott i fortsättningen att nu välja sådana.

Med anledning av den situation som nu föreligger vill jag gärna ställa mig bakom utskottsinitiativet. Det är nödvändigt för kommunerna och landstingen. Jag ber att få yrka bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Konradsson (s).

Herr BOO (c):

Herr talman! Det är med stor förvåning man tar del av den kritik som den socialdemokratiska gruppen i sitt särskilda yttrande riktar mot handläggningen av propositionen om de kommunala frågorna. Det kanske är med ännu större förvåning man tar del av de yttranden som vice ordföranden i Konstitutionsutskottet nyss fällde.

Skall man söka "syndare" bör man gå tillbaka i tiden. Att stifta eller förändra kommunallag är en stor fråga. Två mycket omfattande utredningar ligger bakom den nu lämnade propositionen – dels utredningen om den kommunala demokratin, dels kommunallagskommittén. De utredningarna lade fram sina förslag i så god tid att den tidsmässiga plan som var uppgjord tidigare skulle kunna hållas, nämligen att 1976 års vårriksdag skulle få ta ställning till propositionen.

Av propositionsanmälan framgick att propositionen skulle läggas på kammarens bord den 30 mars 1976. Vi vet alla att den blev fördröjd. Den remitterades till utskott först den 3 juni. Motionstiden gick därför ut den 11 oktober, i och med att motionstiden fortsatte in på det nya riksmötet.

Det är i det perspektivet vi skall bedöma den här frågans handläggning, och det är i det perspektivet vi i så fall, herr Johansson i Trollhättan, skall sätta in kritiken. Då skall inte kritiken sättas in mot den icke-socialistiska delen av utskottet, då skall kritiken sättas in mot förre kommunministern, som icke kunde lägga fram propositionen i så god tid att den kunde behandlas på våren av 1975/76 års riksmöte. Jag tycker att det är ett renlighetskrav i den här debatten att detta förhållande redovisas.

När utvecklingen sedan visade att det inte skulle gå att klara handläggningen under 1975/76 års riksmöte kom frågan upp i utskottet om initiativ i vissa delar, som herr Johansson i Trollhättan här har redovisat. Vi hade i början av de diskussionerna icke tillgång till propositionen. Senare fick vi propositionen i paket för att kunna ta del av vad som då kunde vara aktuellt. Jag måste säga att det var utomordentligt svårt att utan grundläggande analys göra ställningstaganden i de frågor som då var aktuella. Jag beklagar livligt att vi icke kunde fatta beslutet under

1975/76 års riksmöte, men ansvaret därför ligger inte på de icke-socialistiska ledamöterna i KU, utan det ligger på annat håll. Jag tänkte inte att vi skulle behöva få den här debatten, men med den uppläggning av kritiken som oppositionen har satt in finner jag anledning att redovisa detta för kammaren.

När sedan konstitutionsutskottets arbete hitintills under 1976/77 års riksmöte kritiseras av vice ordföranden i utskottet vill jag ställa frågan: Vilka förslag har s-sidan i utskottet lagt fram till en annan arbetsordning i utskottet än den vi nu har arbetat efter? Vi har ju ändå att behandla en kommunallag, och det innebär en betydande förändring – eftersom det också gäller en sammanläggning av landstingslagen och kommunallagen – av nära 100 paragrafer. Vi har haft ett intensivt arbete hittills, och jag vill därför direkt ställa frågorna: Har det varit fel på den uppläggningsen? Har arbetet varit alltför ointresserat? Är det kanske kansliet som har brustit, eller var ligger felet? Jag tycker inte man skall framställa så hårda anklagelser som nu varit fallet, om man inte kan belägga dem.

Sedan, herr talman, till sakärendet! Det är som herr Johansson sagt en ytterst begränsad reformering som vi med detta initiativ framlägger förslag om, men det är betydelsefullt för de nomineringar som skall ske. Och i det här läget hade vi dels underlag i propositionen, dels kunde vi falla tillbaka på de diskussioner vi fört i utskottet. Det är således ett enigt utskott som föreslår de här förändringarna.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Den situationen har ju uppstått att vi är helt överens om innehållet i förslaget, och då hoppas jag att kammaren är villig att anta det.

När det sedan gäller handläggningen av ärendet skulle jag nog inte vilja använda ett så starkt ord som syndare i det här sammanhanget. Men jag måste konstatera att det *ibland* finns en påtaglig brådska, men *inte annars*. Nästa vecka kommer Karl Boo och jag och andra att föra en debatt i frågan om ändring av valen till länsstyrelse. I det stycket har man inte tvekat det allra minsta att ta ställning.

Vad gäller förhållandet på våren i fjol utgår jag från att det var en felsägning av Karl Boo när han talade om 1974 års värriksdag – det skall alltså vara 1975/76 års riksdag. Då vill jag påpeka att betänkandet från utredningen om den kommunala demokratin förelåg i juni 1975. Karl Boo och jag och andra har tagit fem år på oss, och den tid som vi använt tror jag vi gemensamt är beredda att försvara. Sedan skickades ärendet ut på remiss, och det var självklart att man i sådana frågor skulle höra landsting och kommuner. Det dröjer ju länge innan alla remissvar kommer in, och nog skall vi lyssna till landsting och kommuner!

Detta gjorde emellertid att det inte var möjligt att arbeta ut propositionen förrän i mars månad, och det är riktigt att den förelåg först i juni 1976. Det var självfallet omöjligt att då behandla den i konsti-

Onsdagen den
24 november 1976

*Utökning av
presidierna i de
kommunala
nämnderna och
landstingen*

tutionsutskottet och kammaren. Men de punkter som vi förde fram som underlag för ett initiativ var punkter om vilka vi var eniga i utredningen om den kommunala demokratin. I den fanns fyra av riksdagens fem partier företrädade. Vi hade möjlighet att ta del av vad remissinstanserna hade sagt i detta stycke, och det fanns en utarbetad lagtext. Nog hade det varit möjligt för oss att sätta in detta i ett större kommunalt sammanhang och på det sättet se helheten, men man visade ingen som helst vilja till det, sedan vi fört resonemanget en tid. Jag har inte fått någon förklaring till vad det berodde på, annat än den att man ville ha bättre överblick. Den förklaringen godtar jag, men det är alldeles uppenbart att förfarandet har ställt kommunerna i ett mycket besvärligt läge. Vad som inträffat i Göteborg skulle inte ha behövt hända, om riksdagen beslutat i våras.

Vad sedan beträffar handläggningen nu i höst framställde vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet ett yrkande om att arbetet skulle bedrivas på ett sådant sätt att det var möjligt för höstens riksmöte att besluta i ärendet, men det avvisades med åtta röster mot sju. Det är klart att vi får finna oss i vad majoriteten beslutar. Vi anpassar oss alltså till det, men vi vill också gärna säga att vi tycker att man kunde ha gått fram fortare i det här stycket. Det är mitt svar på den direkta fråga som herr Boo riktade till mig.

Herr BOO (c):

Herr talman! Remisstidens utgång var fastställd till den 1 december resp. den 15 december 1975. Det blev en viss fördröjning, men samtliga remissinstanser hade kommit in med sina svar i första delen av januari 1976 utom Stockholms läns landsting. Jag förutsätter att propositionsarbetet kunde påbörjas utan att remissvaren var inne till 100 %. Om man remitterar ärenden, är det väl också nödvändigt att de som skall yttra sig om möjligt respekterar remisstiden.

Jag konstaterar att herr Johansson i Trollhättan nu har tonat ned kritiken rätt avsevärt, och jag vill bara göra ett par korta kommentarer.

Ett snabbare valgenomslag innebär ju en betydande förändring i alla kommuner utom Stockholm, där det tidigare har gällt. Det är väl alldeles uppenbart att den saken måste prövas mot de förutsättningar i fråga om röstsammanräkning och liknande som skall in i den här bilden. Vi har nu ytterligare ett val att ta del av när det gäller hur sammanräkningstiderna ligger till, och därmed har vi ett säkrare underlag. Den fördelen har vi alltså fått av förseningen.

Så har vi frågan om handläggningen i utskottet. Omröstningen i utskottet, herr Johansson i Trollhättan, gällde ju inte i vilken takt vi skulle forcera arbetet. Även vi sade, när vi kom till voteringspropositionen, att utskottet skulle arbeta så snabbt det kunde, men vi ställde oss tveksamma till att det skulle hinna. Det var därom frågan stod.

Nu har beredningsdelegationen – jag vågar väl avslöja detta – enhälligt föreslagit att vi skall fortsätta med utskottsbehandlingen av kommu-

nallagen hela detta år för att förelägga kammaren ett förslag i februari månad 1977. Jag vill ställa frågan till herr Johansson i Trollhättan: Vidhåller herr Johansson i Trollhättan fortfarande att det hade varit möjligt att under höstriksdagen, med den noggrannhet som vi ändå i utskottet är skyldiga att iaktta vid behandling och framläggande av förslag, klara detta på den tid vi har till förfogande? Och varför har i så fall icke förslag framlagts om andra och flera sammanträdestider, om förstärkning av kansliet och allt som behövdes i det avseendet?

Jag tycker det är viktigt att vi får klara ut den här frågan. De uppgifter som har lämnats bör, menar jag, vara korrekta, så att vi verkligen vet var vi har varandra i det fortsatta arbetet.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Redan i våras visste vi att man kunde klara valsammanräkningarna, så att de nya fullmäktige kunde sammanträda efter den 1 november. Det hade gjorts undersökningar av utredningen om kommunal demokrati.

Vad vi nu har tillgång till är sammanräkningarna i höst. De bekräftar att det hade varit möjligt med denna ordning. Det hade inte varit farligt – något steg in i någon oviss framtid – om vi i våras hade beslutat om att man skulle ha ett omedelbart valgenomslag.

När det gäller den andra frågan är det riktigt att man från alla håll varit intresserad av att vi skulle kunna färdigbehandla den här frågan i höst. Men i den proposition som herr Boo talade om fanns det den skillnad som han själv markerade här, nämligen att det var en helt annan tveksamhet hos de borgerliga ledamöterna än hos de socialdemokratiska om möjligheten att färdigbehandla ärendet i höst.

Denna motsättning finns fortfarande. Det hade varit möjligt att med all den noggrannhet som saken kräver klara detta i höst utan att förstärka kansliet och utan att lägga in något större antal sammanträden. Det finns möjlighet för den enskilde utskottsledamoten att själv läsa texterna – motivtexter och annat. Vi har behandlat stora grundlagsförslag på betydligt kortare tid än vad som stått till förfogande i detta fall – det har varit möjligt. Jag vidhåller alltså att möjligheten hade funnits att få fram ärendet här i höst.

Sedan ger jag Karl Boo rätt på en punkt. I det läge som nu har uppstått får vi inrikta oss på att försöka att arbeta i utskottet så att ärendet kan behandlas i början av februari nästa år här i kammaren – och det bör vi kunna klara utan att överanstänga oss.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag skulle kanske inte fresta kammarens tålmod ytterligare med min i dag skrovliga röst. Men jag vill ändå göra en ytterligare kommentar till vad herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet nyss sade.

Nog har jag konstaterat att utskottets ledamöter på ett föredömligt

sätt har läst in det material som vi nu diskuterar. Det har ingalunda varit någon högläsning i utskottet. Vi har haft, som jag tycker, utomordentligt intressanta och givande diskussioner. Jag måste säga att det är min uppfattning av det sätt på vilket utskottets ledamöter har gripit sig an denna fråga, och jag tycker det är viktigt att slå fast detta i kammaren.

Ytterligare vill jag säga att vi icke har känt någon tveksamhet. Vi har bara förutsatt att vi skulle få en grundlig och riktig behandling av detta mycket stora ärende. Vi skall komma ihåg att den kommunala verksamheten är en utomordentligt viktig hörnsten i hela vårt demokratiska system. Det skulle vara illa om vi inte, när vi gör förändringar i kommunallagstiftningen, ägnade frågan en grundlig behandling i utskottet och självklart också i kammaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Företagens uppgiftsskyldighet

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:3 med anledning av motioner om företagens uppgiftsskyldighet m. m.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I motionen 1975/76:1937 har representanter för de tre borgerliga partierna föreslagit förbättringar för företagen vad gäller uppgiftslämnandet. Det är ju en känd sak att uppgiftslämnandet är *särskilt* betungande för de mindre och medelstora företagen, och det är därför med viss glädje som vi har tagit del av finansutskottets betänkande 1976/77:3. Man kan där avläsa, tycker vi, en betydligt positivare syn på de krav som vi har fört fram och som innebär en minskad uppgiftsbyrå för speciellt de företagskategorier som jag inledningsvis nämnde.

Utskottet hänvisar i stora delar till det betänkande som framlagts av utredningen om företagens uppgiftsplikt, UFU. Denna anser att frågan om lättnader i uppgiftslämnandet bör prövas successivt och främst i anslutning till ändring eller översyn av författningar och administrativa system. Utredningen föreslår också att uppgiftsplikten kvarstår. Utredningen vill dessutom inrätta en företagsdatanämnd för granskning av myndigheternas uppgiftskrav, en nämnd med kansli inom statskontoret. Denna nämnd föreslås få minst nio ledamöter, och både näringsliv och myndigheter bör där representeras. Uppseendeväckande är bara enligt min uppfattning att UFU föreslagit att granskningen inte bör få utmynna i för myndigheterna bindande beslut, utan att tillsynen bör först, som det heter, syfta till att ge myndigheterna synpunkter på och förslag om vad som kan göras för att minska eller underlätta uppgiftslämnandet.

Tyvärr måste man också konstatera att UFU:s förslag delvis blev en

besvikelse. Vi hade kanske väntat oss att utredningen efter ungefär åtta års arbete skulle innehållit litet mera. De åtgärder som man rekommenderar är enligt vår uppfattning inte tillräckliga för att komma till rätta med den uppsjö av uppgifter som företagen åläggs att leverera till myndigheterna. Nu lär ett arbete inom finansdepartementet pågå med anledning av UFU:s förslag, och avsikten är tydligen att presentera vår riksdagen 1977 ett förslag som skall syfta till att underlätta företagens uppgiftslämnande.

Min och mångas förhoppning, herr talman, är att departementet då har tagit intryck av bl. a. det gemensamma remissvar som ett tiotal av näringslivets ledande organisationer avlämnat. I det svaret finns många kloka synpunkter och förslag, som om de följs verkligen skulle kunna dämpa blankettraseriet till fromma för såväl företagare och företag som samhälle. Det gäller bl. a. följande: införande av nya procedurer och föreskrifter för utformning av myndigheternas uppgiftsrutiner, inriktade på att förebygga riskerna för att nya statliga informationssystem förleder överuttag av information. Av erfarenhet vet vi att de statliga informationssystemen utvecklas utan stöd av särskilda normer som på ett tillfredsställande sätt ger nödvändiga restriktioner för systembyggandet och för valet av informationskällor för systemen. Föreskrifter för systembyggandet, inriktade på att eliminera riskerna för att nya system förleder överuttag av information, bör därför övervägas och fastställas.

Även frågan om ersättning till företagen för deras uppgiftslämnande måste utredas.

Utredningen om företagens uppgiftsskyldighet var genom sina direktiv förhindrad att diskutera ersättningsfrågan – detta trots att det i riksdagsmotioner föreslagits tilläggsdirektiv i ärendet. Denna begränsning finner vi djupt beklaglig, då många tecken tyder på att en skyldighet för myndigheterna att utge ersättning till uppgiftslämnarna verksamt skulle bidra till en nedskärning av uppgiftslämnandet och till ett ökat hänsynstagande till uppgiftslämnarna och deras kostnader samt också till prioriteringar mellan olika utformningar av valda uppgiftskrav.

Det allra viktigaste i den här frågan, som är ganska komplicerad – det vill jag gärna erkänna – men som vi tillsammans måste försöka lösa, är nog trots allt att företagarna känner motivation för uppgiftslämnandet. Det bör åstadkommas på så sätt att myndigheterna vid sina kontakter med dem gör allt för att underlätta det betungande uppgiftslämnandet och förklara varför uppgifterna behövs. Om företagen finge all tänkbar hjälp i detta sitt arbete skulle även det säkert medföra större villighet. Men, herr talman, viljan måste finnas inte enbart hos den ena parten.

Till sist vill jag uttala förhoppningen att riksdagen under våren 1977 skall föreläggas positiva förslag som, när de genomförs, kommer att underlätta företagens uppgiftslämnande i enlighet med vad vi har framfört i den motion som jag inledningsvis refererade till.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har vid något tidigare tillfälle visat på den risk det medför för den kunskap som samhället behöver om vad som försiggår i företagen, om man driver frågan om en begränsning av uppgiftsuttaget alltför långt. Det råder sannerligen inte något överuttag av uppgifter från det svenska näringslivet. Det är i verkligheten precis tvärtom. För att kunna utöva tillsynen över arbetsmiljön behöver vi i framtiden mycket långtgående uppgifter. Vi måste bygga upp ett system som gör det möjligt att skapa tillräcklig trygghet för de anställdas hälsa. I dag används mellan 60 000 och 100 000 kemiska preparat och ämnen i produktionen. Vi behöver uppgifter om var och på vilket sätt man använder dessa ämnen.

Mot bakgrund av det inlägg som herr Hovhammar gjorde känner jag mig skrämmd inför utsikten att tankegångarna om ett överuttag av uppgifter från företagen skall färga av sig på den arbetsmiljölagstiftning som vi inom löntagarorganisationerna otåligt väntar på. I arbetsmiljöutredningen föreslås att uppgiftsskyldighet om åtskilliga av dessa ämnen skall föreligga för arbetsgivarna. Vi har också sagt att det blir nödvändigt att förena uppgiftsskyldigheten med sanktionsbestämmelser riktade mot arbetsgivaren för att försäkra oss om att vi verkligen får information om arbetsmiljön.

Mot den bakgrunden hyser jag förhoppningen att vi, trots att i dag en del onödiga uppgifter infordras till myndigheter – vilket vi nu hoppas kunna eliminera olägenheterna av – kan få ett system som gör det möjligt för oss att utomordentligt noggrant följa utvecklingen när det gäller de kemiska preparat, ämnen, tekniska hjälpmedel osv. som finns ut på arbetsplatserna.

Jag vill erinra om den utredning som pågår inom statskontoret och som vi kallar arbetsmiljövårdens informationssystem. Den innebär att vi skall få centrala register för hur och på vilket sätt denna typ av ämnen och preparat används i produktionen. Jag vill kraftigt understryka nödvändigheten av att man inte låter omtanken om arbetsgivarnas bekvämlighet gå ut över möjligheten att kontrollera arbetsmiljön i fortsättningen.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag tror att Sivert Andersson i Stockholm och jag är ganska överens beträffande sakfrågan och principerna. Vad vi motionärer är ute efter är att minska uppgifter som vi anser vara onödiga. Arbetsmiljölagstiftningen anser jag personligen är en väsentlig fråga, och uppgifter i anslutning till den skall vi gärna lämna.

Men, Sivert Andersson, det är inte bekvämlighetsskäl som gör att vi företagare reagerar mot den omfattande flora av uppgifter som skall lämnas. Jag vill erinra om att utredningen om företagens uppgiftsplikt har genomfört en enkät om 1971 års uppgiftskrav.

Det är verkligen intressant att se vad det materialet innehåller. Det visar bl. a. att antalet redovisade uppgiftskrav var 707 och att antalet blanketter som lämnades till myndigheterna utgjorde nära 50 miljoner.

Det är mycket det. Antalet deluppgifter som besvarades översteg en miljard. Dessutom vet vi att alla uppgiftskrav inte fångas in vid undersökningar – alla uppgiftskrav går inte att analysera. En beräkning visar att företag med knappt 50 anställda – det är majoriteten av de företag som ingår i Sivert Anderssons arbetsområde – satsar 300–800 arbetstimmar på att besvara av myndigheter direkt begärda uppgifter.

Det är därför barockt när herr Andersson säger att det är fråga om omtanke om arbetsgivarnas bekvämlighet. Tänk er själv en småföretagare som skall sitta 300–800 timmar och fylla i blanketter! Jag tror att han har viktigare uppgifter i företaget för att trygga jobbet för de anställda.

Vi vet också att år 1974 skapades inte mindre än 200 nya lagar och förordningar som direkt berörde näringslivet. För en småföretagare kan det bli nödvändigt att skaffa experthjälp, för det är sannerligen inga enkla uppgifter det handlar om. Sådan expertis kostar också pengar. Kan vi minska uppgiftslämnandet och koncentrera det till väsentliga frågor – exempelvis, som herr Andersson mycket riktigt nämnde, arbetsmiljölagstiftningen, där det är viktigt att få in material – skulle både företagen och de anställda ha anledning att glädjas över det.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag förstår inte vad herr Hovhammar menar med att det är barockt när jag försöker förklara att det inte förekommer något överuttag när det gäller informationen totalt från företagen. Vad vi dock är överens om är att om det finns möjligheter att få fram bättre och för verksamheten mer lämpade uppgifter så skall de utnyttjas. Man skall naturligtvis inte ta in sådan information och sådana uppgifter som man inte har någon glädje av. Det är detta som denna utredning har sysslat med. Avsikten är att man skall rensa bort uppgifter som inte behövs, och den saken behöver vi inte diskutera.

Vad jag är orolig för är det resonemang som förs i vissa motioner om ersättning till företagen för uppgiftslämnandet. Det är mot bakgrunden av dessa tankegångar som jag känner djup oro för vad som skulle kunna inträffa om man införde sådana regler t. ex. när det gäller kemiska preparat och tekniska hjälpmedel som kan vara farliga för arbetsmiljön. Det är nödvändigt att vi stoppar varje tankegång på att införa sådana begränsningar på den här typen av uppgifter.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall bara ta upp en enda del av det här betänkandet, nämligen slutet, där man tar upp ersättningsfrågan, som även herr Sivert Andersson i Stockholm varit inne på. Som jag har tolkat det tar utskottet i sitt betänkande inte någon direkt ställning till denna fråga, utan utskottet säger bara att även frågan om ersättning skall övervägas. Men för att det inte skall råda något missförstånd på den punkten vill jag i debatten anmäla att det torde finnas delade meningar här i kammaren huruvida det är riktigt att ersättning skall utgå i det här sammanhanget.

När det så småningom kommer förslag skall jag anmäla min ståndpunkt i frågan, men jag vill redan nu sätta ett stort frågetecken för tankegångar som går ut på att sådana ersättningar är nödvändiga och rimliga.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag upprepar vad jag sade: Sivert Andersson i Stockholm och jag har i denna fråga i princip samma uppfattning, eftersom den tid man lägger ned på att fylla i blanketter skulle kunna användas på ett för företagen och de anställda bättre sätt.

När Sivert Andersson sade att företagarna av bekvämlighetsskäl inte vill lämna uppgifter, betecknade jag det som ett barockt uttalande. Den uppfattningen har jag fortfarande. Det handlar här sannernligen inte om bekvämlighetsskäl. Vad saken gäller är att företagarna bör få disponera sin tid för väsentligare ting än att fylla i blanketter som vi är överens om i många fall är onödiga.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det är givetvis på det sättet att samhället har ett behov av information som man ibland inte kan erhålla på annat sätt än genom att infordra uppgifter av statistisk natur från företagen. Herr Sivert Andersson i Stockholm nämnde ett exempel på sådan information, nämligen förekomsten av farliga ämnen i arbetslivet. Om man emellertid ser på den uppgiftsskyldighet som i dag föreligger finner man att den avser andra ting. Den utredning om företagens uppgiftsplikt som nyligen blivit färdig med sitt arbete har visat att denna uppgiftsskyldighet till 90 % gäller skatter, tullar och avgifter.

Syftet med den här utredningen och även med de motioner som utskottet tar upp i detta betänkande är ju att minska arbetet med och tidsåtgången för uppgiftslämnandet. Självfallet måste man väga samhällets behov av information mot det arbete och den tid som går åt för uppgiftslämnarna. Vi har från utskottets sida menat att det var naturligt, när man nu inom departementet skall ta ställning till de förslag som den här utredningen har fört fram, att man också får se på de motionsyrkanden som här är aktuella.

I vad gäller eventuell ersättning till företagen för detta uppgiftslämnande så påpekar vi att man vid prövningen också skall belysa ersättningen som ett instrument för att minska uppgiftslämnandet. Men vi påpekar också, att om man skulle lyckas begränsa uppgiftslämnandet utan att samhällets behov av information skadades, så blir frågan om en eventuell ersättning mindre betydelsefull.

Herr talman! Finansutskottet har i full enighet velat anföra dessa synpunkter inför den prövning av frågan om företagens uppgiftsskyldighet som nu skall ske i departementet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Åtgärder mot skatteflykt och skattefusk

Nr 32

Onsdagen den
24 november 1976

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:5 med anledning av motion om åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

I detta betänkande behandlades motionen 1975:235 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde tillsättandet av en utredning med uppdrag att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag till åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:235.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I vår motion 1975:235 yrkas att riksdagen hos regeringen begär tillsättandet av en utredning med uppdrag att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag till åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

Motionen väcktes i januari 1975, alltså för snart två år sedan. Man kan möjligen fundera över varför det tagit så lång tid för skatteutskottet att ta ställning till den. Det får ju inte vara så, att skatteutskottets behandling av motioner blir lika långt utdragen som de sittande skatteutredningarnas försök att lägga förslag till lösningar av hela skatteproblematiken. Jag vet inte vad som är orsaken till att det har dröjt så länge – om skatteutskottet är ointresserat, om det har varit svårt att avvisa vårt krav på en särskild skatteutredning eller vad det kan vara. Vi kanske kan få upplysning om det här i debatten.

Den här motionen lades just mot bakgrunden av att de skatteutredningar som nu arbetar har tagit så lång tid på sig. Vi anger i motionen hur många år de har suttit. Man måste alltså addera två år till de siffror som finns i motionen. Då finner vi att företagsskatteberedningen nu har arbetat i sex och ett halvt år och 1972 års skatteutredning, som skulle lägga förslag om en totallösning av hela skatteproblematiken, har arbetat i fyra och ett halvt år. Från 1972 års skatteutredning har det efter denna långa tid fortfarande inte kommit något förslag om hur skattesystemet i vårt land skall utformas. Vi menar att man här har försuttit dyrbar tid när det gäller att attackera de problem som tas upp i vår motion, alltså skattefusket och skatteflykten.

Jag vill gärna ge företagsskatteberedningen det erkännandet att den har lagt fram flera delförslag, som varit viktiga och betydelsefulla. De har medfört en viss begränsning av möjligheterna till skatteflykt, och det har varit tacknämligt.

1972 års skatteutredning, av vilken jag själv är ledamot, har över huvud taget inte behandlat frågan om åtgärder mot skattefusk och skatteflykt och har inte framlagt något som helst förslag i detta avseende. Jag försökte redan från början att få utredningen att ta upp denna fråga såsom en särskild punkt, men utredningens majoritet har hävdat att man först skall göra ett nytt skattesystem färdigt och sedan se hur man skall täppa

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

till möjligheterna till skatteflykt och skattefusk i samband med det nya systemet. När utredningen drar ut på tiden så här, kvarstår emellertid de gamla problem som alla känner till. Passiviteten innebär att man låter skattefusk och skatteflykt av betydande omfattning pågå.

De argument som skatteutskottet åberöpar för avslag på vår motion är i huvudsak följande.

Utskottet säger visserligen att man delar vår uppfattning att skatteundandragandet är ett allvarligt problem för samhället men anför att den lösning som vi pekar på inte är tillräcklig.

I det sammanhanget vore det intressant att från skatteutskottets företrädare här i debatten få höra om det finns någon färsk uppskattning av skattefusket och skatteflyktens omfattning i vårt samhälle. Om jag själv skulle våga gissa, rör det sig om 10–20 miljarder kronor per år. Jag tror för min del att en sådan uppskattning inte är överdriven. Men skatteutskottet, som har skyldighet att fortlöpande följa dessa frågor, kanske har en mer exakt och färsk uppskattning. I så fall vore det intressant att få den anmäld i debatten.

Utskottet framhåller att det som kallas för skattefusk, alltså direkta brott mot de regler som föreligger, inte kan mötas med utredningar utan måste mötas med ökad kontroll. Därför yrkar utskottet avslag på vårt krav på en särskild utredning om skattefusket.

I slutet av en utredning om denna fråga skall det givetvis ställas förslag till kontrollåtgärder. Men en utredning kan visa var kontrollerna bäst bör sättas in. Därför menar vi att skatteutskottets argumentation på denna punkt inte är bärande för avslag på vårt krav.

När det gäller skatteflykten – alltså de metoder av olika slag som finns att formellt inom lagens gräns och med användning av skattejurister och annan expertis söka dra sig undan skattebetalningar – hävdar skatteutskottet att det förslag om en allmän skatteflyktsklausul som framlades i föl av en expertgrupp inom företagsskatteberedningen skulle vara till fyllest. Jag tycker att expertgruppens förslag är bra. En allmän skatteflyktsklausul kan utan tvivel bli ett betydelsefullt instrument när det gäller att bekämpa skatteflykten. Men förslaget framlades i föl, och det har varit ute på remissbehandling. Enligt uppgifter i den borgerliga pressen tänker den nya regeringen vänta med att lägga fram ett förslag på grundval av propån från företagsskatteberedningen och remissbehandlingen. Om man tänker uppskjuta hela denna fråga, faller ju skatteutskottets på denna punkt framförda argument för att en särskild utredning inte skulle vara nödvändig.

Herr Wärnberg, som står på talarlistan efter mig, företräder inte längre regeringspartiet, och det är möjligt att han inte kan tala om när vi får ett förslag om införande av en allmän skatteflyktsklausul. Men jag ser i kammaren personer som företräder den nuvarande regeringen, och jag tycker att det är orimligt att vi har en seriös behandling av det här problemet utan att vi får reda på om regeringen har för avsikt att lägga fram något förslag om en allmän skatteflyktsklausul och när det förslaget

i så fall kan väntas. Det måste ju påverka vår bedömning av vilka åtgärder som är nödvändiga för att attackera skattefusket och skatteflykten.

Efter att ha studerat skatteutskottets betänkande har jag kommit till den slutsatsen att det förslag som vpk-gruppen framlagt om en särskild utredning angående åtgärder mot skatteflykt och skattefusk fortfarande är i hög grad berättigat, och jag yrkar därför bifall till motionen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Först ett svar på herr Hermanssons fråga varför det dröjde så länge innan utskottet tog upp den här motionen. Svaret blir kort och gott att den tidigare regeringen hade aviserat en proposition om den s. k. generalklausulen, och eftersom vi visste att det arbetet pågick ansåg vi att vi borde vänta med att behandla motionen till dess att vi fick ta ställning till propositionen.

I sakfrågan har skatteutskottet givetvis ingen annan uppfattning än motionärerna. Skattefusk och skatteflykt måste med kraft bekämpas. Där emot är utskottet inte helt överens med motionärerna om tillvägagångssättet för att uppnå det önskade resultatet. Herr Hermansson vill ha en utredning som skall kartlägga skatteflykt och skattefusk och komma med förslag till lösningar på problemen. Utskottet menar i stället att de pågående skatteutredningarna var och en inom sitt område har att i samband med övriga förslag också lägga fram förslag till hur skattelagstiftningen skall förhindra legal skatteflykt. Vad beträffar fusket anser utskottet att det inte finns något bättre sätt att komma till rätta med det än att stärka kontrollen.

Utskottet lämnar i sitt betänkande en redogörelse – herr Hermansson har uppehållit sig vid den – för hur taxeringsorganisationen under senare år fått en kraftig förstärkning, vilka andra åtgärder som har vidtagits och vilka beslut som har fattats om kommande utbyggnader av kontrollorganisationen. Hur skattefusket – alltså inte skatteundandragandet utan det rena fusket – går till tror vi att skattekontrollen i stort sett redan vet. En ny utredning skulle knappast tillföra ärendet något nytt. Här är det i stället en fråga om vilka resurser som kan sättas in för att avslöja det fusk som man tror och som man kanske också vet sker.

När det gäller den legala skatteflykten redogör utskottsbetänkandet för en serie åtgärder som föreslagits av bl. a. företagsskatteberedningen och som också genomförts och lett till att de flesta kryphålen täppts till. Jag skall utan vidare erkänna att uppfinningsrikedomen är mycket stor bland mindre nogräknade skattekonstuler, och det har många gånger lett till att sedan alla upptänkliga hål pluggats igen har dessa personer hittat något nytt. De som önskar opåkallade skattelättnader har alltså för det mesta legat en hästlängd före dem som sökt förhindra skatteflykten. En av anledningarna till detta är trögheten i lagstiftningsväsendet och vår kanske berättigade rädsla för retroaktiva lagar.

Jag ifrågasätter om en utredning av den typ som föreslagits i motionen bättre skulle kunna förutse alla tänkbara kryphål än de utredningar som

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

hitintills försökt sig på den uppgiften. Jag tror – och här kanske jag kan instämma med herr Hermansson – att den föreslagna generalklausulen mot skatteflykt skulle vara det effektivaste instrumentet därvidlag. Här föreligger alltså redan ett förslag som är utrett, och nu hänger det på den politiska viljan om det kan komma att genomföras. Det går som sagt var inte – herr Hermansson antydde detta – att lämna svar på frågan om förslaget kommer att genomföras eller inte. Men här är alltså ingenting som behöver utredas mera, utan det hänger helt enkelt på den politiska viljan om förslaget skall genomföras eller ej.

F. ö. är det också fråga om politisk vilja eller bedömning när det gäller att fastställa den verkliga innebörden i begreppet skatteflykt. Det råder ju väldigt delade meningar om vad som egentligen är skatteflykt. Vissa inkomster är skattebefriade till olika grader, och om detta råder mycket skilda meningar. I andra fall kan skatt undgåas genom olika avdrag, om vilkas berättigande det också råder rätt delade meningar. Vi känner i de flesta fall redan till problematiken, och en utredning kan knappast tillföra frågan något nytt här heller.

Mot bakgrund av vad som anförts står det för utskottet klart att en ny utredning om skatteflykten kan göra varken från eller till, utan man uppnår bättre resultat om man med kraft agerar efter de linjer som redan följts och som jag också har redogjort för.

Sedan frågade herr Hermansson mig om vi i skatteutskottet har någon färsk siffra på skattefusket storlek. Det har vi inte. Alla sådana siffror blir gissningar av något slag, för det är praktiskt taget en omöjlighet att fastställa hur stort skattefusk är. Den siffra som herr Hermansson nämnt kan vara riktig, men den kan också vara för hög eller för låg. Vi vet att det förekommer mycket skattefusk, men att fastställa den exakta siffran har bedömts som nästan omöjligt, och skatteutskottet har som sagt inga färskta uppgifter om hur stort skattefusk är.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I avvaktan på att någon representant för regeringspartierna talar om för oss huruvida den nya regeringen tänker lägga fram förslag om en allmän skatteflyktsklausul och när vi i så fall har att förvänta det förslaget till riksdagen, skall jag med några ord ta upp en del argument som herr Wärnberg här använde.

Herr Wärnberg har naturligtvis helt rätt i att det avgörande vid ställningstagandet till både frågan om en generalklausul och bedömningen av vad man skall kalla för skatteflykt är den politiska viljeinriktningen. Och det är ju det problemet man har mött under de gångna åren när man försökt att komma till rätta med det mycket omfattande skattefusk och den stora skatteflykten. Oavsett om beloppet nu ligger någonstans mellan 10 och 20 miljarder per år eller om det är mindre eller mera, så är det i alla fall fråga om ytterst stora pengar, som i sak innebär att en del personer och grupper i samhället kan undandra sig beskattning,

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

medan andra grupper i stället måste påtaga sig en större skatteböroda för att täcka de hål i stats- och kommunalkassorna som förorsakas av skattefusk och skatteflykten. Och viljan att komma till rätta med det här har ju markerats litet olika av olika partier.

Bakgrunden till den motion som bl. a. jag har skrivit under är just att i varje fall en av de pågående skatteutredningarna – 1972 års skatteutredning – inte på något sätt har behandlat kampen mot skattefusk och skatteflykten under de fyra och ett halvt år som den suttit. Nu hänvisar herr Wärnberg fortfarande till linjen att först skall pågående utredningar lägga fram förslag och sedan skall man studera hur man skall täppa till alla möjliga hål. Den ståndpunkten kan måhända accepteras under det första eller andra året en utredning sitter, men när utredningarna börjar sitta fyra, fem eller sex år innebär det ju att man släpper ifrån sig frågan under den tiden och inte gör någonting, fast alla är medvetna om behovet av åtgärder. Sitter man i en utredning som har till uppgift att framlägga ett nytt skattepolitiskt program, så förstår herr Wärnberg att det måste kännas otillfredsställande att åren rullar undan, som det står i visan, och ingenting sker. Och så vill inte heller de övriga partierna göra någonting för att bekämpa det skattefusk och den skatteflykt som bevisligen redan finns.

Detta är alltså bakgrunden till vårt förslag om en särskild, övergripande skattefusikutredning.

Nu vet vi ju alla att de utredningar som redan finns på skattepolitikens område griper in i varandra. I slutskedet av deras verksamhet, som vi hoppas skall komma i varje fall under det närmaste årtiondet, måste man tänka sig ett samarbete. En sådan samverkan har f. ö. krävts av både vårt parti och en grupp tunga socialdemokrater, och den är utan tvivel nödvändig, även om det inte blir en formell sammanslagning av utredningarna. Då var vår tanke att just frågan om attackerna mot skattefusk och skatteflykten skulle förberedas av en särskild utredningsgrupp som specialiserade sig på detta och uteslutande inriktade sig på att hitta kontrollåtgärder av olika slag, att upptäcka nya smyghål och att försöka, som herr Wärnberg också talade om, att gå före de här skatteexperterna som ideligen kläcker nya förslag till skatteflykt. Jag tror fortfarande att en sådan utredning skulle vara i hög grad berättigad. Den skulle ju hjälpa de andra skatteutredningarna att fullfölja sina syften att så småningom täppa till alla de här hålen som fortfarande finns och förebygga nya möjligheter till skattefusk och skatteflykt.

Jag tycker alltså att det inte har framkommit någonting i debatten som har gjort vårt krav mindre angeläget, utan det framstår som en av de vägar som är möjliga att gå för att få en lösning av problemet. Det behöver inte utesluta andra vägar, exempelvis en allmän skatteflyktsklausul, som både herr Wärnberg och jag tycker är mycket angelägen.

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I den motion herr Hermansson väckt begärs en utredning beträffande åtgärder mot skattefusk och skatteflykt. Expertgruppen inom företagsskatteberedningen har emellertid framlagt sitt förslag, och därför kan man säga att motionens direkta yrkande redan har tillgodosetts. Därmed är väl också frågan huruvida man bör tillsätta en ny utredning besvarad.

Herr Hermansson ställde frågan om den nya regeringen kommer att lägga fram förslag i enlighet med expertgruppens förslag. För min del vill jag säga att jag helt står bakom den uppfattning som utskottet kommit fram till när det skriver: "Om en allmän skatteflyktsklausul kan utformas så att den utgör ett värdefullt instrument för att komma till rätta med skatteflykt i olika former utan att allvarligt åsidosätta rättssäkerheten förutsätter utskottet att förslag härom kommer att framläggas." Jag förmodar att just denna bedömning kommer att vara avgörande för huruvida en proposition i enlighet med utredningens förslag framläggs eller icke.

Jag kan inte svara på frågan om regeringen kommer att framlägga någon proposition, men jag antar att regeringen kommer att ta ställning till om man kan åstadkomma en sådan utformning som jag nyss citerade ur skatteutskottets betänkande. Därför anser jag, herr talman, att vi i dag får låta oss nöja med vad utskottet föreslår, nämligen att man skall avvakta regeringens ställningstagande innan ytterligare åtgärder vidtas.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är beklagligt när en representant för regeringspartierna nu säger att han inte kan lämna något som helst besked på den här punkten utan bara hänvisar till den mycket villkorliga formulering som finns i skatteutskottets betänkande, där man säger:

"Om en allmän skatteflyktsklausul kan utformas så att den utgör ett värdefullt instrument --- utan att allvarligt åsidosätta rättssäkerheten förutsätter utskottet att förslag härom kommer att framläggas."

Men det är ju detta "om" vi vill ha specificerat i debatten.

Förslaget från företagsskatteberedningens expertgrupp framlades 1975. Och jag förmodar att de partier som nu ingår i regeringen började fundera på frågan redan före september 1976. Det är alltså ingen ny fråga för dem. Och vi har flera personer som har suttit i 1972 års skatteutredning och som ingår i den nya regeringen. En av dem är t. o. m. budgetminister, och han bör känna till den här problematiken väl och ha funderat på den. Det skall inte behöva ta så oerhört lång tid att bestämma sig för om det här är ett bra förslag eller inte.

Jag vill upprepa vad jag sade inledningsvis: Det är beklagligt att vi inte kan få närmare besked här i dag från de nya regeringspartierna.

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder mot
skatteflykt och
skattefusk*

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Om jag minns rätt aviserades det av den förra regeringen att en proposition skulle komma i denna fråga under vårriksdagen. Den kom inte, och man måste väl här tillåta även den nya regeringen en viss tid för att göra de överväganden som behövs. Att den socialdemokratiska regeringen inte blev färdig med ett definitivt ställningstagande förmodar jag var orsaken till att förslag inte framlades under vårriksdagen.

Vi får väl avvakta här. Man kan inte begära att den nya regeringen omedelbart skall ta ställning i alla frågor som föreligger.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är givet att en ny regering inte omedelbart kan lägga förslag i alla frågor, men det här är inget nytt förslag – det lades 1975. Och såvitt jag vet är det representanter för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet som ingår i och som bär upp den nya regeringen – det är ju inte personer som är hämtade från Mars eller något annat främmande land och som inte är bevandrade i de här frågorna.

Samtliga dessa partier har ställts inför problemet. De har representanter i företagsskatteberedningen, som lagt förslaget 1975.

Jag tycker inte heller att det är riktigt att hänvisa till att den gamla regeringen inte lyckades komma fram med något förslag. Inte är väl den nya regeringen så dålig ändå att den måste säga att alla den gamla regeringens försummelser skall återkomma också under den här perioden?

Om herr Josefson eller någon annan inte kan ge något svar så får jag ställa en fråga till budgetministern, och det avser jag att göra.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 235 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 235.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 274

Nej – 14

Nr 32

Onsdagen den
24 november 1976

*Verksamheten
inom Nordiska
rådet*

§ 10 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande
1976/77:5 med anledning av motion om upprättande av diplomatiska
förbindelser med Vatikanstaten

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Verksamheten inom Nordiska rådet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1976/77:6 med anledning av berättelse om verksamheten inom Nordiska rådet.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Här föreligger ett mycket knapphändigt betänkande från utrikesutskottet. Det följer i den vägen en tradition. Emellertid har denna tradition klandrats, och det kanske med rätta. Man har sagt att parlamentet i Sverige, på samma sätt som t. ex. i Norge, borde ha tillfälle till en mer genomgripande debatt om nordiska frågor och att ett lämpligt tillfälle härför vore i samband med en berättelse från Nordiska rådet.

Emellertid föreligger just nu ett medlemsförslag från Gunnar Helén om att regeringen också skulle avge berättelse till parlamenten, även utanför Norge, där sådant är brukligt. Detta förslag är under remissbehandling, och av de yttranden som hitintills har inkommit framgår att förslaget mött övervägande sympati i den delen. Då skulle, om förslagsställarens intentioner realiseras, såväl en rapport från regeringen som en från Nordiska rådet kunna läggas till grund för en mer utförlig debatt.

Med hänsyn till att detta ämne kommer att avgöras inom några månader har utskottet denna gång inskränkt sig till att följa traditionen och inte lämnat någon utförligare redogörelse.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1976/77:5 med anledning av motion om en översyn av riks-försäkrings-
verkets frivilliga pensionsförsäkring

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Rätt till sjukersättning för retroaktiv inkomst

Nr 32

Onsdagen den
24 november 1976

*Rätt till sjukersättning
för retroaktiv
inkomst*

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:6 med anledning av motioner om rätt till sjukersättning för retroaktiv inkomst.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:558 av herr Wachtmeister i Staffanstorps (m) och fru Troedsson (m) samt

1975/76:1203 av herr Olsson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för en sådan ändring i gällande sjukförsäkringsregler, att i förekommande fall retroaktiv sjukersättning skulle kunna utbetalas i samband med avslutade avtalsrörelser, enligt vad i motionen förordats.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:558 och 1975/76:1203.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! En av de motioner som ligger till grund för det betänkande som nu behandlas tar upp en del av de orättvisor som finns i sjukförsäkringssystemet.

Sjukförsäkringens storlek grundar sig på vilken inkomst av förvärvsarbete eller beräknad sådan som den försäkrade har. Från den s. k. sjukpenninggrundande inkomsten utgår också försäkringskassan vid bestämmandet av sjukpenningklass.

De ofta långt utdragna avtalsrörelserna, som vi främst har upplevt under 1970-talet, medverkar ofta till att arbetare gör förluster i sjukersättningar, då de retroaktiva lönerna med nuvarande lagstiftning inte efter hand kan kompenseras.

Det är den frågan som motionen pekar på och som också riksförsäkringsverket med anledning av motionen har uppmärksammat och tillsatt en arbetsgrupp för att undersöka. Vi noterar att motionen har medfört detta. Det är glädjande att det förefaller som om de här orättvisorna nu på något sätt skulle kunna rättas till.

Utskottet skriver följande på s. 3 i betänkandet: "Verket har därför tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att undersöka vilka möjligheter det finns att kompensera inkomstförluster i sådana fall. Avsikten är att förslag i frågan skall lämnas inom sådan tid att ändringar av den art som avses i motionen 1203 blir möjliga efter nu pågående avtalsrörelses slut. Härigenom får motionen 1203 anses besvarad."

Herr talman! Jag finner skrivningen inte helt entydig, men jag tolkar utskottets skrivning på så sätt att den orättvisa som påtalats i motionen 1203 absolut kommer att åtgärdas i tid för den nu påbörjade avtalsrörelsen, så att den inte, om denna blir långdragen, orsakar ytterligare förluster för de arbetare den kommer att beröra. Om utskottet har en annan tolkning av skrivningen i betänkandet än den som jag här har redogjort

Onsdagen den
24 november 1976

Rätt till sjukersättning för retroaktiv inkomst

för, förutsätter jag att utskottet nu dementerar min tolkning.

Herr talman! Med anledning av den redovisade tolkningen av utskotts-
betänkandet avstår jag från att yrka bifall till motionen 1975/76:1203.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Det nuvarande sjukförsäkringssystemet har enligt min
uppfattning tre nackdelar:

1. I avtalssituationer där avtal kanske inte sluts förrän i maj-juni eller
senare kan knappast uppgift om den nya lönen lämnas till sjukförsäk-
ringen förrän avtalet är klart. Lönen betalas sedan ut retroaktivt från
årets början. Den som är eller blivit sjuk under den tid avtal pågår får
därför för låg sjukpenning, eftersom sjukpenningen i motsats till lönen
inte kan höjas och utbetalas retroaktivt. Sjukpenningen ändras också först
30 dagar efter inkommen anmälan.

2. Många människor glömmer att anmäla inkomständringar tills de
blir sjuka och konstaterar sedan att de får för liten sjukpenning. Eftersom
det tar 30 dagar att få den ändrad kan det röra sig om avsevärt in-
komstbortfall.

3. Inkomststoppigten grundar sig på beräknad inkomst ett år framåt.
För folk med olika sidoinkomster kan det vara svårt att beräkna in-
komsten någorlunda exakt. Även små avvikelser påverkar nu sjukpen-
ningen.

Hur skall man råda bot på detta? I motionen 1975/76:558 har fru Tro-
edsson och jag närmare utvecklat synpunkter härpå.

Sjukpenningen är nu inkomstbeskattad. Sjukförsäkringen skall såväl
till den försäkrade som till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift om
utbetalad sjukersättning samt redovisa preliminärskatteavdrag. Att få rätt
sjukpenning är viktigt även från den synpunkten att den nu genom be-
skattningen påverkar ATP. Försäkrings- och taxeringsmyndigheter måste
således samarbeta.

Det skulle vara vettigt att sjukpenningen baserades på självdeklara-
tionen och att det skedde en definitiv reglering av sjukpenningen sam-
tidigt med slutskatten. Med datatekniken bör det inte vara särskilt kom-
plicerat. Det skulle innebära följande fördelar:

1. Den sjukförsäkrade skulle alltid få rätt sjukpenning.

2. Den sjukförsäkrade skulle alltid få rätt ATP-poäng.

3. Man skulle ha möjlighet att anmäla inkomständringar till sjukkas-
san, men glömde man det skulle man ändå inte förlora på det. I praktiken
skulle det väl innebära att folk anmälde större inkomständringar men
avstod från att anmäla mindre. Det borde på detta sätt kunna bli mindre
byråkrati för försäkringskassan.

4. Deklarationsmoralen borde stärkas, eftersom utelämnade inkomster
skulle betyda mindre sjukpenning vid sjukdom.

Nu har socialförsäkringsutskottet i sitt betänkande 1976/77:6, vilket
här tidigare redogjorts för, meddelat att riksförsäkringsverket har upp-
märksammat de påtalade problemen och tillsatt en arbetsgrupp för att

söka rätta till dem. På det viset har ärendet fallit framåt, och med anledning härav har jag inget yrkande utan nöjer mig med det betänkande som socialförsäkringsutskottet har avlämnat.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar har ett enigt socialförsäkringsutskott konstaterat att sjukpenning utgår i förhållande till sjukpenninggrundande inkomst. Hel sjukpenning utgör 90 % av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten. Om inkomstförhållandena ändras, erhålls nu ändring av sjukpenningen 30 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om förändringen.

I de nu aktuella motionerna begär man att sjukpenningen skall kunna ändras retroaktivt, om den sjukpenningberättigade erhållit retroaktiva löneutbetalningar för den tid som man har haft till grund när man fastställt den sjukpenninggrundande inkomsten.

Utskottet har, som tidigare nämnts, erfarit att riksförsäkringsverket har uppmärksammat de problem som här har aktualiserats och tillsatt en arbetsgrupp, som skall undersöka vilka möjligheter det finns att kompensera inkomstförluster i sådana här fall. Avsikten är att förslag skall kunna läggas fram under den pågående avtalsrörelsen.

Att herr Franzén blir nöjd med det förslag som kommer kan jag inte nu utlova, och han måste förstå att det inte finns någon chans till det; det här är ju inte hur enkelt som helst. Vi är medvetna om att en ändring behöver komma till stånd, men vi kan inte nu säga hur förslaget kommer att se ut.

Det är alltså möjligt att problemen är lösta före avtalsuppörelserna för de stora löntagargrupperna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Herr Lindström redogjorde för den nuvarande lagstiftningen – att man först 30 dagar efter en förändring kan få den 90-procentiga sjukersättningen. När herr Lindström tar upp frågan om vilket resultat utredningen eventuellt kommer till, så kvarstår den luddighet som finns i utskottets betänkande. Det må vara att man har en utredning, men en utredning bör rimligen också ha klara direktiv om vad man skall komma fram till.

Vi har i vår motion klart angett vad vi avser. Det hade väl också varit riktigt att arbetsgruppen hade haft till direktiv att ta reda på hur man skall kunna klara den retroaktiva sjukpenningen.

Vår motion nr 1203 innehåller klara linjer, medan jag inte finner att utskottet gör någon som helst utfästelse om att man kommer att få fram ett resultat som innebär att ingen går miste om sjukpenningen för den retroaktiva inkomsten.

Jag yrkar därför bifall till motionen 1975/76:1203.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Franzén att utredningen har direktiv om att lägga fram ett förslag om den här frågans lösning. Hur man löser den kan inte vi nu säga.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1203 av herr Olsson i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1203.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270

Nej - 13

Avstår - 1

§ 14 Rätt till längre sammanhängande ledighet

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:7 med anledning av motion om rätt till längre sammanhängande ledighet.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:2065 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att utredningen om översyn av socialförsäkringssystemet genom tilläggsdirektiv gavs i uppdrag pröva frågan om rätt till längre sammanhängande ledighet - sabbatsperiod.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2065.

Reservation hade avgivits av fröken Bergström (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2065 hos regeringen

skulle anhålla att frågan om rätt till längre sammanhängande ledighet utreddes.

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord beträffande den reservation som finns fogad till detta utskottsbetänkande. Kravet på möjlighet till längre sammanhängande ledighet är ett gammalt krav från folkpartiets sida. Om det tillgodoses menar vi att människor på ett helt annat sätt än f. n. skulle kunna varva arbete och ledighet. Det kan vara fråga om olika önskemål för ledighet, t. ex. för studier, för längre resor eller för vård av någon anhörig. Vårt förslag innebär alltså att även vi tänker oss möjligheten att man skall kunna spara semesterledighet för flera år och ta ut den i ett sammanhang för att på det sättet varva arbete och ledighet.

Förslaget om en femte semestervecka som skall kunna sparas för att tas ut i en sammanhängande ledighet på tio veckor ser vi som ett steg på vägen att möjliggöra ett friare val att varva arbetstid och ledighet, men vi menar att det kan finnas berättigade önskemål att kunna samla ihop till en ännu längre ledighet än vad det förslaget innebär. När man i utskottets skrivning på s. 5 säger att förslaget om möjlighet att utnyttja den femte semesterveckan på det sättet skulle vara ytterligare ett skäl till att inte gå med på det krav på längre sammanhängande ledighet som folkpartiet talar om är väl ett obegripligt resonemang. Det är tvärtom. I och med att man kan få ta ut den femte semesterveckan i form av sammanhängande ledighet har vi gått en bit på vägen. Det borde göra det naturligare att göra det möjligt att få en ytterligare förlängd ledighet.

Men detta är en sak som inte går att infoga direkt i förslaget om den femte semesterveckan. Det kräver en ytterligare utredning. Därför borde den socialpolitiska samordningsutredningen få se över förslaget.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen, som är fogad till betänkandet.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Det här är, som fröken Bergström sade, en gammal bekant. Första gången behandlades kravet på möjlighet till förlängd ledighet i riksdagen 1966. Sedan 1969 har frågan kommit igen varje år. Lika konsekvent har riksdagen avslagit förslaget, framför allt med motiveringen att det finns angelägnare problem att lösa i detta sammanhang.

Fröken Bergström berörde några av motionens motiveringar för en längre sammanhängande ledighet. Jag skall kommentera dem.

En motivering är att man skulle göra det möjligt att varva studier med yrkesarbete. Jag tror att det blir mycket svårt att varva studier och yrkesarbete genom att samla ihop några veckors semester varje år under fem eller tio år. Det är utomordentligt svårt att planera så långt fram i tiden. Sedan motionen första gången väcktes har samhället skaffat sig helt andra instrument för att tillgodose det syftet: lagen om ledighet

Onsdagen den
24 november 1976

*Vissa föreskrifter
för mopedister,
m. m.*

vid studier och ett förbättrat vuxenstudiestöd fr. o. m. den 1 januari 1976. Detta innebär att de som känner sig fallna för studier har möjlighet till ledighet och ersättning. Jag tror därför inte att man kommer att utnyttja någon ackumulerad semesterledighet för sådana aktiviteter.

En andra motivering är att man skulle kunna praktisera en ny verksamhet. Om jag vill samla ihop många semesterveckor och sluta mitt jobb för att gå ut i annan verksamhet är det ju inte längre fråga om semester. Här vill jag också hänvisa till möjligheten till vuxenstudier och till lagen om ledighet vid studier. Vi skall inte heller glömma bort att vi har en väl utbyggd omskolningsverksamhet här i landet. Det är också ett instrument som vi har skaffat oss sedan motionen första gången väcktes.

Den tredje motiveringen för förlängd ledighet är att man skulle möjliggöra vård av sjuk anhörig. Jag tror det är lika svårt att i detta syfte planera fem eller tio år framåt i tiden. Även här har vi skaffat oss andra instrument.

Man kan alltså säga att motionens motiveringar är akterseglade sedan lång tid tillbaka.

Semesterkommittén har föreslagit – det kommer så småningom en proposition om det, skulle jag förmoda – att semestern skall utsträckas från fyra till fem veckor. Den femte veckan skulle man kunna samla till en sammanhängande ledighet. Låt oss börja med det, så får vi se vad det kan lända till.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fröken Bergström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 15 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1976/77:13 med anledning av motioner om upprustning av fäbodan och om en utredning rörande bevarandet av stenvalvsbroar

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Vissa föreskrifter för mopedister, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1976/77:4 med anledning av motioner angående vissa föreskrifter för mopedister, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1975/76:419 av fru Ekelund m. fl. (c),

1975/76:1547 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2 och 3) föreslagits att riksdagen beslutade

2. att uttala sig för att ett avtal upprättades mellan trafiksäkerhetsverket och Sveriges Radio-TV om kontinuerlig information i trafiksäkerhetsfrågor,

3. att uttala sig för en utökning av förbudet mot tunga transporter under helger och veckoslut. förslagsvis för tiden från mitten av april till utgången av augusti, liksom för vissa helger under vinterhalvåret.

1975/76:1565 av fru Jonäng (c) och fru Fredgardh (c).

1975/76:2089 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Strömberg i Botkyrka (fp) samt

1975/76:2099 av fru Swartz m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga (yrkandena A 1-4).

Utskottets hemställdde
att riksdagen skulle

1. avslå motionerna 1975/76:419, 1975/76:2089, yrkandet 2, och 1975/76:2099, yrkandet A 4 såvitt gällde skyddshjälm,

2. avslå motionerna 1975/76:1565, 1975/76:2089, yrkandet 1, och 1975/76:2099, yrkandet A 4 såvitt gällde förarbevis,

3. avslå motionen 1975/76:2099, yrkandena A 1-3,

4. avslå motionen 1975/76:1547, yrkandena 2 och 3.

Fru EKELUND (c):

Herr talman! Mopedisternas trafiksituation har varit föremål för uppmärksamhet såväl i skolsammanhang som i massmedia och i utredningar.

Föräldrar har vid upprepade tillfällen genom hem och skola-föreningar väddjat om hjälp med att få sina ungdomar att använda hjälm vid mopedåkning. Skolan har också tagit upp saken i sin trafikundervisning. Nordiska trafiksäkerhetsrådet och trafiksäkerhetsutredningen har behandlat frågan om skyldighet att använda hjälm i samband med mopedåkning. Trafiksäkerhetsutredningen har dessutom tillstyrkt ett införande av obligatorisk användning av hjälm för mopedister.

Mot denna bakgrund har jag tillsammans med några partikamrater väckt motionen 1975/76:419, som utmynnar i att riksdagen hos regeringen begär att krav på att mopedförare skall använda skyddshjälm införas i vägtrafikkungörelsen. Trafikutskottet har behandlat motionen och säger bl. a. i sitt betänkande att anledningen till att statsmakterna ännu inte ansett sig böra föreskriva obligatorisk användning av huvudskydd för mopedister är den hittills låga användningsfrekvensen. Mig förefaller detta vara en underlig motivering till att dröja med införandet av ett obligatorium. Är man övertygad om hjälmens värde, borde väl en låg användningsfrekvens snarare vara anledning till ett obligatorium än tvärtom.

Onsdagen den
24 november 1976

*Vissa föreskrifter
för mopedister,
m. m.*

Däremot är det riktigt att det hittills har saknats godkända mopedhjälm, och detta har alltså utgjort ett hinder. Nu har emellertid Chalmers tekniska högskola fått fram en hjälm som är godkänd för mopedister och som alltså kan börja tillverkas och användas. Hjälmen demonstrerades för någon månad sedan i TV tillsammans med motorcykelhjälm.

Utskottet menar att den informationskampanj för användning av huvudskydd som trafiksäkerhetsverket har fått i uppgift att genomföra skall få tid att verka innan annan åtgärd vidtas. Men samtidigt säger man i betänkandet att om informationskampanjen inte får avsedd verkan, vilket man med rätta tvivlar på, är man inte främmande för att föreslå lagstiftningsåtgärder för att genomföra ett obligatorium då det gäller användning av mopedhjälm.

Jag hälsar det senast återgivna uttalandet med tillfredsställelse och nöjer mig med att försäkra att jag uppmärksam kommer att följa utvecklingen.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 4 behandlas motionen 1975/76:2099 om bilbälteslagen. I den begärs att lagen skall utvidgas till att omfatta baksätespassagerare samt passagerare i framsätet på taxibilar.

Trafikutskottets svar på den motionen är att trafiksäkerhetsverket utreder möjligheten att utvidga lagen till att gälla bl. a. de av motionärerna angivna trafikantgrupperna. I avvaktan på resultatet av den utredningen, säger man, torde någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte behövas.

Jag är uppriktigt sagt förvånad över att sådana här krav förs fram. Jag har varit motståndare till en lagstiftning innebärande bilbältestvång från det lagstiftningen aktualiserades. Jag är det fortfarande.

Det är möjligt att andra ledamöter av denna kammare under sina kontakter med människor inte möter dessa frågor så ofta som jag. Jag får emellertid i genomsnitt minst en gång i veckan telefonsamtal eller brev om dessa saker från personer som vill ha bort lagstiftningen. De är i de flesta fall i och för sig inte emot användningen av bilbälte, men de vill ha bort tvånget.

Jag tycker att detta är någonting som man skall allvarligt begrunda. Som jag upplever det här, är det inte något snabbt övergående fenomen. Det är många människor i vårt land som rent principiellt är starkt engagerade i denna fråga.

Vad det här ytterst gäller är om vi skall ha mer tvång eller mer frihet i vårt samhälle. Det finns naturligtvis många områden i vårt samhälle där man måste tillgripa tvång för att klara en viss situation. Men det gäller att ha största möjliga frihet kvar för den enskilde. Största möjliga frihet för den enskilde är grunden för ett demokratiskt samhällssystem. Låt oss vara försiktiga när det gäller inskränkningar i friheten, där det inte är absolut nödvändigt, och här har vi ett område där en inskränkning i friheten inte är absolut nödvändig. Personligen upprör det mig alldeles

särskilt när man, som är fallet i denna motion, kommer med krav på att vi skall gå ännu längre. Jag har velat deklarerat detta inför kammaren. Vi skall slå vakt om friheten i alla sammanhang – i varje liten detalj i den mänskliga samlevnaden – där ett tvång inte är absolut nödvändigt, just för att stärka det demokratiska samhällsskicket.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna tar i motionen 1975/76:1547 upp två väsentliga frågor som rör trafiksäkerheten. Det gäller betydelsen av ökad information om trafikrisker och om trafiksäkerhetsarbetet. Vi anser att en ökad information via radio och TV – och då i första hand TV, som måste anses som det lämpligaste och effektivaste medlet att sprida information – är nödvändig.

I motionen yrkas att det borde komma till stånd ett avtal mellan trafiksäkerhetsverket och Sveriges Radio angående en planerad och mer kontinuerlig information om trafiksäkerhetsfrågor i TV. Vi har i det andra yrkandet i motionen begärt att riksdagen skall uttala sig för ett sådant avtal.

I trafikutskottets betänkande nr 4, som nu behandlas, har invändningar rests mot ett sådant uttalande. Man hävdar att det skulle vara principiellt felaktigt att från statsmakternas sida styra programutbudet i radio och TV. Utskottet säger vidare att ett ökat programutbud i dessa frågor kan förväntas särskilt inom lokalradion. Med hänvisning till dessa argument avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Eftersom man inte kan bortse från att vi genom ett sådant uttalande från riksdagen frångår tidigare praxis har vi från vänsterpartiet kommunisternas sida inte för avsikt att yrka bifall till denna del av motionen. Vi hoppas att utskottet har rätt i sin bedömning, nämligen att det kommer att bli ett utökad utbud i vad gäller trafikfrågor, trafikrisker m. m. i radio och TV.

I den andra frågan – att riksdagen uttalar sig för en utökning av förbudet mot tunga transporter under helger och vissa veckoslut under sommarmånaderna – anser vi dock, i motsats till utskottet, att riksdagen bör göra ett uttalande som det som yrkas i motionen.

Utskottets motivering för avslag, att man bör inhämta erfarenheter från lagstiftningen som årligen utvärderas, är enligt vår mening vag. Vi är av den uppfattningen att åtgärder redan nu med nödvändighet måste vidtas.

Ett förbud mot tunga transporter på våra vägar under helger och under veckoslut sommartid är ett sätt att kraftigt nedbringa antalet trafikolycksfall. Därmed påstår vi inte att chaufförerna inom transportnäringen orsakar olyckor i större utsträckning än andra trafikanter. Det är väl snarare så att yrkeschaufförerna besitter en väsentligt större körskicklighet och vana än de flesta andra trafikanter på vägarna.

Det står emellertid klart för alla att den ökade trafiken under storhelger

Onsdagen den
24 november 1976

*Vissa föreskrifter
för mopedister,
m. m.*

och veckoslut gör att också riskerna för olycksfall ökar. Allt fler privatpersoner skaffar sig bilar, och enligt prognoser kommer den trenden att hålla i sig. Det är vid veckoslut och helger som man ger sig ut i trafiken med sina bilar. Vi måste alltså räkna med en ökad trafiktäthet i framtiden. Det är då av stor vikt att vidta åtgärder som bidrar till att förhindra olycksfall på vägarna.

De tunga fordonen – ofta med släpvagn – utgör ett stort riskmoment i trafiken, speciellt för s. k. söndagstrafikanter, dvs. sådana som inte har tillräcklig vana och rutin i fråga om landsvägskörning. Inte sällan felbedömer dessa förare möjligheten till omkörning av exempelvis lastbilar med släp. Än så länge visar statistiken beträffande trafikolycksfall att Sverige ligger bra till i förhållande till många andra länder. Men en ökad trafiktäthet kan snabbt förändra dessa siffror i negativ riktning. Dessutom är trafikolycksfallen alltför många redan i dag för att man inte skall vidta alla tänkbara åtgärder för att nedbringa dem.

Ett förbud mot tung trafik sommartid, då många människor är ute på semesterresor, och under storhelger är en åtgärd som effektivt skulle bidra till att nedbringa antalet trafikolycksfall. Många dödsolyckor och mycket mänskligt lidande skulle kunna förhindras genom en sådan åtgärd. Samhällets ekonomiska åtaganden – vilket dock måste anses som en andrahandsfråga – skulle också kunna nedbringas väsentligt.

En annan aspekt, som kan läggas på ett förbud mot tunga transporter under helger och vissa veckoslut sommartid, är att chaufförerna får en bättre arbetstid och arbetsmiljö. De slipper ligga på vägarna under lördagar och söndagar, när andra människor kan koppla av. Jag tror att det skulle vara en välkommen förbättring för denna yrkeskategori, som verkligen inte har en avundsvärd lott i vad gäller arbetstidens förläggning.

Herr talman! Jag vill också påpeka att exempelvis Frankrike, Italien, Schweiz, Spanien och Västtyskland har infört förbud liknande det som vänsterpartiet kommunisterna här föreslår och att inskränkningar i olika former förekommer även i Grekland, Jugoslavien, Rumänien och Österrike. Österrike har generellt förbud mot tung trafik mellan kl. 15.00 på lördagar och kl. 24.00 på söndagar.

Frankrike har inte något generellt förbud under veckosluten hela året, däremot ett förbud under en period med speciellt intensiv trafik, från mitten av april till slutet av augusti. Det är ett sådant förbud som vi vill införa här i Sverige. I Västtyskland har man för att underlätta semestertrafiken haft förbud mot tung trafik över elva veckoslut under sommarmånaderna. Det är alltså inte fråga om någon särbehandling av den tunga lastbilstrafiken i Sverige, eftersom förbud förekommer även i andra länder.

Herr talman! Med det anförda och med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställer jag om bifall till yrkande 3 i motionen 1547. I övrigt ansluter vi oss till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
24 november 1976

*Vissa föreskrifter
för mopedister,
m. m.*

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Såsom har framgått av de tre inläggen är det olika saker som behandlas i trafikutskottets betänkande nr 4.

Först vill jag ta upp frågan om obligatoriskt hjälmvång för mopedister, vilket fru Ekelund har motionerat om och här argumenterat för. Trafikutskottet delar den uppfattning som motionärerna har givit uttryck för, nämligen att det från trafiksäkerhetssynpunkt är högst angeläget att de som färdas med moped har hjälm. Frågan har varit föremål för utredning. Nordiska trafiksäkerhetsrådet har behandlat detta ämne. Den särskilda trafiksäkerhetsutredning med parlamentariskt inslag som arbetar i vårt land har jämte trafiksäkerhetsverket ställt sig positiv till förslaget om obligatorisk användning av hjälm.

Att statsmakterna inte har genomfört förslaget sammanhänger med den låga användningsfrekvensen. Hjälms användning vid mopedåkning användes av 6,2 % 1973, 6,1 % 1974, 11,4 % 1975 och 9,1 % 1976. En ökning har alltså skett från 5-6 % till 10-11 % under dessa år. Men användningsfrekvensen är mycket låg.

Eftersom det är förhållandet, borde man lagstifta, framhåller fru Ekelund. Vi vill emellertid inte ha en lag på papperet utan vill ha till stånd en lagstiftning som efterlevs. Därför anser vi att innan man fattar ett så drastiskt beslut som att införa obligatorisk användning, bör man bereda marken genom information, så att det är naturligt att använda hjälm.

I Göteborgsområdet har man givit speciell information och särskilda kurser. Där har man vid mätningar kunnat notera en användningsfrekvens på uppemot 40 %. När användningen kommer upp i sådana siffror, är det betydligt lättare att gå över till ett obligatorium. Då kan man förvänta sig en bättre efterlevnad av denna lagstiftning.

Utskottet anser att trafiksäkerhetsutredningen skall följa denna fråga. Utskottet är emellertid inte främmande för en lagstiftning på detta område i en framtid.

Herr Åkerlind fullföljer sin linje här i kammaren som motståndare till bilbälteslagen. Han säger att han dagligen får telefonsamtal från människor, som beklagar sig över denna lagstiftning. Vid ungefär 60 % av alla singelolyckor med dödlig utgång förra året använde förarna inte bilbälte. En väldigt stor del av dessa människor skulle ha överlevt, om de haft bilbälte på sig. Tyvärr kan inte dessa människor ringa till herr Åkerlind.

Utskottet har sagt, med anledning av motionen 2099, att eftersom frågan är föremål för övervägande skall riksdagen inte ta någon ställning just nu. Men låt mig också säga att herr Åkerlind inte kan påstås vara särskilt konsekvent. I nästa ärende som vi skall behandla, trafikutskottets betänkande nr 5, har nämligen herr Åkerlind motionerat om att man även skall få använda trepunktsbälte och inte bara rullbälte. I det ena ärendet är han emot bilbälte, och i nästa argumenterar han för en annan bilbältestyp.

Onsdagen den
24 november 1976

*Vissa föreskrifter
för mopedister,
m. m.*

Herr Hallgrens inlägg handlade framför allt om förbudet mot tung trafik under vissa helger. Vi har nu haft ett sådant förbud under ett antal år. Erfarenheterna har visat sig vara goda, och man har därför successivt utsträckt den tid som omfattas av förbudet. För innevarande år har tiden utökats till 24 dagar. Förbudet gäller numera även under sådana helger då det tidigare inte har rått någon begränsning av den tunga trafiken – påskhelgen, Kristi Himmelfärdsdag osv.

Trafikutskottet anser att det s. k. helgförbudet är en mycket bra åtgärd. Utskottet förutsätter att regeringen följer frågan på samma sätt som den tidigare regeringen gjorde och successivt utsträcker helgförbudet om det är nödvändigt med hänsyn till trafiksäkerhet och framkomlighet. Där- emot anser vi att det inte är erforderligt med någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 4.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! När man hör herr Hugosson kan man knappast tro att han tillhör trafikutskottet. Jag föreställde mig att herr Hugosson som ledamot av trafikutskottet hade satt sig in i vad motionen i nästa ärende gäller. Herr Hugosson säger att jag talar mot mig själv, eftersom jag tillsammans med herr Nyhage har motionerat också om att man skall få montera in trepunktsbälten.

Jag har inte på något sätt någon gång talat mot bilbältesanvändningen, herr Hugosson. I nästa ärende gäller det också en frihetsfråga. Skall man få ha bara en sorts bälten eller skall man få ha två sorters? Det är detta det gäller. Jag upprepar: Jag har aldrig någonsin talat mot användning av bilbälten, men jag har talat för friheten att använda eller inte använda bälte. Jag har talat mot lagstiftning och tvång.

Herr Hugosson säger att 60 % av dem som dödats i trafiken inte har haft bälte. Det är ju ett bevis så gott som något för att lagstiftningen inte har fungerat. Bättre hade det kanske varit om man följt den linje som jag pläderade för när lagstiftningen antogs: mycket större anslag till upplysning om bältets fördelar – och nackdelar, för det finns sådana också. Upplysning tror jag stenhårt på, men en lagstiftning som inte har haft större effekt än att 60 % av de trafikdödade inte använt bälte tror jag inte på. Sådana lagar leder bara till ett samhälle där vi skall styra människorna med lagstiftning, och det vill jag inte vara med om, annat än när det är absolut nödvändigt.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! När bilbälteslagen infördes i vårt land var användnings- frekvensen 25 à 30 %. Den hade successivt ökat efter en mycket intensiv information, men den låg alltså på ungefär 30 %. I det läget ansågs, med hänsyn till de uppenbara säkerhetsvinster som man uppnår genom att använda bilbälte, en obligatorisk lagstiftning ofrånkomlig. I dag är

det inte 100-procentig men åtminstone 90-procentig användningsfrekvens, och det är viktigt att man ständigt ger information om det ånglägna i användningen av bilbälte.

I vårt land och i andra länder, där bilbälteslag finns, har man klara bevis för att användning av bilbälte har en mycket positiv effekt för dem som råkar ut för olyckor. Man räknar med en 20- eller 25-procentig nedgång i antalet dödade och svårt skadade. Och när jag nämnt att ca 60 % av dem som omkommit i singelolyckor icke hade bilbälte på sig, så är väl detta, herr Åkerlind, ett bra exempel på att om man icke använder bilbälte utsätter man sig för betydligt större risker.

Mot den bakgrund jag här angivit är det förvånansvärt att en ledamot av Sveriges riksdag argumenterar mot en åtgärd som från trafiksäkerhetssynpunkt ger mycket positiva resultat.

Herr ÅKERLIND, (m):

Herr talman! Att diskutera den här frågan med herr Hugosson innebär tydligen detsamma som goddag-yxskaft.

Jag har aldrig sagt att användning av bilbälte inte ger någon positiv effekt. Sammantaget kan man troligen alltid få statistik som visar att det är en positiv effekt. Det finns negativa effekter också – det har jag sagt och man skall inte glömma bort detta, men sammantaget kan man nog aldrig få fram en statistik där det inte är en positiv effekt av användningen.

Detta råder det ju inga skilda meningar om. Vad står herr Hugosson och argumenterar mot?

Vad vi har skilda meningar om är huruvida det behövs en lagstiftning eller inte. När man införde denna lag, säger herr Hugosson, var det närmare 30 % frivillig användning. Om jag inte minns fel var det drygt 31 % – siffran hade gått upp under ett år med ungefär 15 %. Vad är det som säger att vi inte skulle ha haft samma användningsfrekvens nu som vi har med en lagstiftning, om vi hade gått frivilligvägen med mycket upplysning? Ingenting – det finns ingen statistik på det.

Bevisa det med statistik i stället för att argumentera mot sådant som jag inte har sagt!

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkandet 3 i motionen nr 1547 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
24 november 1976

*Obligatorisk
halkkörning i
körkortsutbildning-
en, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till yrkandet 3 i motionen nr 1547.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 274
Nej – 13
Avstår – 2

§ 17 Obligatorisk halkkörning i körkortsutbildningen, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1976/77:5 med anledning av motioner berörande vissa föreskrifter i körkortskungörelsen (1972:592) och fordonskungörelsen (1972:595), m. m.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Många bilister i Stockholm har i dag på morgonen och förmiddagen fått en viss övning i och erfarenhet av att köra bil på hal vägbana.

I en motion har två centerpartister begärt en utredning om införande av obligatorisk halkkörning som ett moment i körkortsutbildning. Det tycker jag är ett utomordentligt bra krav. Vi ställde oss från socialdemokratisk sida positiva till motionen och yrkade bifall till den i utskottet. Men under arbetet i utskottet framgick det så småningom att en arbetsgrupp inom trafiksäkerhetsverket håller på att ytterligare utreda behovet av halkbanor i vårt land och inom kort kommer att lägga fram förslag i ämnet.

Jag tycker emellertid att utskottet kanske något mer markerat än vad som skett i betänkandet kunde ha understrukt vikten av att vi får möjligheter till utbildning i halkkörning över hela landet.

I dag finns det trafikövningsplatser på fyra håll i landet, och där är övning i halkkörning obligatorisk. Men i alla övriga delar av landet där sådana banor inte finns är det heller inte något obligatoriskt krav på ett sådant moment i körkortsutbildningen. Jag tycker det är principiellt felaktigt att anpassa kraven på körkortsutbildningens utformning med hänsyn till om det finns halkövningsbanor eller inte. Jag menar att kraven skall vara lika för alla oavsett var i landet man tar sitt körkort.

Konsekvensen av den principiella inställningen blir att man måste se till att halkövningsbanor tillskapas över hela landet. Jag hyser därför den förhoppningen att den nämnda arbetsgruppen inom trafiksäkerhets-

verket inom kort skall presentera resultatet av sitt arbete och lägga fram förslag i den riktningen. Det är viktigt från såväl trafiksäkerhetssynpunkt som principiell synpunkt att vi har ett enhetligt system över hela landet.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I motionen 1975/76:1596 har herr Åkerlind och jag yrkat att även bälten av trepunktstyp skall godkännas vid inmontering av bilbälten.

Enligt nu gällande bestämmelser godkänns endast s. k. rullbälten vid nymontering. Det har emellertid visat sig att rullbältena inte alltid är tillförlitliga. Det har sålunda kunnat bevisas att rullbältet över huvud taget inte alls låst sig vid ett antal olyckstillfällen. Vid andra tillfällen har det kunnat konstateras att låsfunktionen varit för långsam. Följden härav har blivit skador för de åkande, ja i några fall har t. o. m. dödsolyckor inträffat.

Från skilda håll har därför begärts att också fasta bilbälten av trepunktstyp skall godkännas. Skälet härför är helt enkelt att de bedöms vara helt tillförlitliga.

Vi motionärer tycker att detta är en i högsta grad rimlig begäran, och vi har svårt att förstå att utskottet inte velat respektera den enskildes önskan om valfrihet på detta område. I betänkandet anføres att enligt vad utskottet erfarit anses rullbältena fylla rimliga krav på tillförlitlighet. Hanterbarheten skulle därtill vara bättre.

Detta är verkligen inga hållbara skäl för att avstyrka motionskravet att också trepunktsbälten skall godkännas. Hanterbarheten måste väl ändå vara bilköparens ensak, och säkerheten när det gäller trepunktsbälten kan inte ifrågasättas.

Utskottets ställningstagande är som sagt svårförståeligt. Det är emellertid enhälligt, varför jag avstår från att här yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr Åkerlind (m).

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Till att börja med: Det är bra att herr Hugosson nöjt sig med ett särskilt yttrande och inte fogade en reservation till betänkandet. Situationen är ju den att utskottet är positivt till en utvidgning av utbildningen i körning på halkbanor eller i halt vägslag, dvs. att försöka utbilda blivande bilförare för att klara sådana situationer. Det är nödvändigt och mycket viktigt i det här landet. Nu har vi emellertid bara fyra halkbanor i landet och knappast det, eftersom det är brist på medel. Om vi skulle införa ett obligatorium skulle vi behöva en halkbana i nästan varje kommun, dvs. 270–280 halkbanor. I vissa stora kommuner behövs mer än en, medan givetvis vissa små kommuner kan samsas om en halkbana.

Det som avses i det särskilda yttrandet är obligatorisk undervisning varje år för körkortsaspiranter. Det är inte lätt för utskottet att hantera

Onsdagen den
24 november 1976

*Obligatorisk
halkkörning i
körkortsutbildning-
en, m. m.*

den här materien. Dessutom arbetar den nämnda utredningsgruppen i trafiksäkerhetsverket.

Det skulle innebära mycket stora kostnader att införa ett obligatorium, och staten eller kommunerna skulle få betala de här halkbanorna i snabb takt, eftersom det – om man införde obligatorium – skulle bli nödvändigt att färdigställa dem till en viss i lagen bestämd tidpunkt. Vi har halkbanor i dag som kostar miljoner, men det borde vara möjligt – och vi är intresserade av att med hjälp av den sittande arbetsgruppen nå det målet – att få fram enkla halkbanor till lägre kostnader. De halkbanor som finns i Sverige kan vi inte fortsätta att använda i full utsträckning med anledning av att varken statsmakter eller kommuner har medel för det. Det är givetvis otillfredsställande.

Men i en sådan situation kan vi inte heller medverka till införandet av ett obligatorium. Innan ett sådant beslut kan fattas måste man veta om kommunerna är positiva och villiga att satsa; vi måste ha positiva besked från dem. Det är också viktigt att det kommer fram konstruktioner som innebär billiga halkbanor. Exempelvis kan man utnyttja nedlagda asfaltvägar. Man bör slippa ha en alltför dyrbar kontroll av dessa halkbanor, med människor som är anställda för att sköta dem. De borde kunna skötas på annat sätt.

Detta är alltså bakgrunden till vårt ställningstagande, och jag tror att herr Hugosson förstår det. Däremot tycker jag att han gör helt rätt i att plädera för halkbanor.

När det sedan gäller trepunktsbältena kan det ligga någonting i önskemålet att få en valmöjlighet. Men detta är också en fråga om trafiksäkerhet och en fråga om att förmå människorna att använda sig av bältena. Det skapas nya konstruktioner som förs ut på marknaden – exempelvis en modell där bilbältet omsluter en när man går in i bilen; det hela sker alltså på automatisk väg.

Trepunktsbältena har den svagheten att det kan uppstå onödiga skador vid kollisioner – genom att bältena är uttöjda och inte har den rätta vidden, genom att folk inte sköter dem som de borde skötas. Utskottet är också av den uppfattningen att nya konstruktioner i fråga om rullbälten kommer att göras. Det är viktigt att man i bilarna har en sådan sorts bälte som människorna är beredda att använda sig av; vi måste göra det så smidigt som möjligt för människorna att använda bältena.

Över huvud taget är det ytterst nödvändigt att man på bl. a. detta område stiftar sådana lagar att människorna är beredda att följa dem. Exempelvis visar det sig vid kontroller i dag att det är få som håller på lagen om att man inte får gå mot röd gubbe. Likaledes visar polisens kontroller när det gäller efterlevnaden av hastighetsbegränsningarna inom vissa områden att det kan vara upp till 70–80 % av bilisterna som inte följer lagens bestämmelser om begränsade hastigheter.

Vi måste alltså följa upp lagstiftningen i takt med människornas vilja och möjligheter att själva följa lagbestämmelserna.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag är naturligtvis medveten om att om man kräver obligatorisk utbildning i halkkörning över hela landet innebär detta kostnader. Jag tror kanske inte att man måste anlägga en halkövningsbana i varje kommun, men förvisso måste ett stort antal till. Men, herr talman, skall vi öka trafiksäkerheten får vi naturligtvis också vara beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna. Det är klädsamt att höra att representanter för den förutvarande oppositionen nu känner detta kostnadsansvar.

Det som förvånade mig var att herr Lothigius inte med ett enda ord berörde den principiella frågan, nämligen att det i fyra områden i vårt land finns halkövningsbanor och att det där är obligatoriskt för att få körkort att ha genomgått utbildning i halkkörning, medan det i alla övriga delar av landet – där man inte har tillgång till halkövningsbanor – inte är något obligatoriskt krav på sådan utbildning. Jag tycker det är principiellt stötande att vi har det på det sättet.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Naturligtvis är en ny regering beredd att ta kostnadsansvar om det visar sig att en viss åtgärd är absolut nödvändig och att vi måste klara av ett problem. Men vi har kanske inte alla klart för oss vilka stora kostnader en sådan här lagstiftning skulle medföra. En dylik halkbana måste bemannas, och människor skall betalas för detta. Man skall ha snöröjning, och banan skall skötas minutiöst för att över huvud taget fungera. Det medför stora kostnader. Vi vill ha en undersökning på detta område för att kunna fatta ett framtida beslut i ärendet, och vi har inte tillräckligt underlag f. n. Det är bl. a. mot den bakgrunden vi inte kan tillstyrka ett obligatorium. I ett område som Stockholmsområdet, där frågan redan är löst, tycker jag att det är naturligt att ha detta obligatorium. Men det bör finnas möjlighet för dem som sköter körkortsutbildningen i andra områden att välja om de vill ha ett obligatorium eller inte.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:2 med anledning av motioner om försöksdjursverksamheten
m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Åtgärder för att
motverka negativa
effekter av
svavelutsläpp**§ 19 Åtgärder för att motverka negativa effekter av svavelutsläpp**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:4 med anledning av propositionen 1976/77:3 om åtgärder för att motverka negativa effekter av svavelutsläpp jämte motioner.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Försurningen av vår miljö är, som alla vet, ett mycket allvarligt problem, och de åtgärder som har föreslagits i proposition 1976/77:3 är därför synnerligen välkomna. På vissa punkter ligger de emellertid i underkant av vad man kan önska.

Naturligtvis kommer en lag om ökad övergång till lågsvavligt bränsle att betyda starkt ökade kostnader både för bostadsuppvärmningen och för industriproduktionen. Kostnadshöjningarna kommer givetvis att ytterligare försämra den internationella konkurrenskraften för svensk industri, och det är i och för sig ett mycket stort problem i den svåra situation som svenskt näringsliv f. n. befinner sig i. Ändå anser vi att vi måste ta de kostnaderna, därför att vi trots allt anser att hänsynen till människors hälsa är det viktigaste.

Men också samhällsekonomiska skäl gör dessa kostnader nödvändiga. Försurningen har negativa effekter på jordbruksproduktionen, speciellt i områden som har låg s. k. buffringsförmåga, och troligen också för skogsproduktionen. Försurningen medför också starkt ökad förvittring av byggnader och starkt ökande rostskador på metallkonstruktioner, maskiner och bilar.

Nästan lika viktigt som allt detta är dock att en övergång till bränsle med lägre svavelhalt ger oss en grund att stå på när vi vill agera internationellt mot försurningen. Försurningen och miljöförstöringen är ju ett internationellt problem. På det internationella planet har mycket litet gjorts. I vissa delar av vårt land kommer inte mindre än 75 % av det sura nedfallet från källor utanför våra gränser. Och än värre håller det på att bli. Som exempel kan jag nämna att Europas största oljeraffinaderi nyligen kört i gång – f. n. dock endast med halv kapacitet – utanför Bremen i Västtyskland. Man tillåter här ett svavelutsläpp på 2 %. Detta innebär att raffinaderiet redan nu släpper ut ca 760 kg svavel per timme dygnet runt, dag efter dag och vecka efter vecka. De höga svavelutsläppen tolereras av de västtyska myndigheterna därför att anläggningens båda skorstenar är 200 m höga, vilket gör att praktiskt taget hela svavelmängden med vindarna kommer att transporteras utanför Västtysklands gränser.

Man kan räkna med att en stor del av detta nedfall kommer att hamna i södra och västra Sverige. Inte minst i Småland, i Kronobergs län där jag själv hör hemma, har detta redan vållat mycket stora problem och skador. Det måste därför vara en mycket angelägen sak för regeringen att med största kraft och snabbhet agera internationellt. Jag vill därför

*Åtgärder för att
motverka negativa
effekter av
svavelutsläpp*

ansluta mig till punkten 3 i fru Fredriksons m. fl. motion i ärendet. Den internationella aspekten får under inga omständigheter glömmas bort i detta sammanhang. Detta har glädjande nog också mycket starkt understrukits i utskottets betänkande.

I det här sammanhanget måste man också observera en ökande förekomst av tungmetaller i vår miljö. Vid en vetenskaplig undersökning av vissa västsvenska sjöar har påvisats förvånansvärt stora mängder tungmetaller i vattnet. Man har konstaterat halter av bly, kvicksilver, kadmium och zink som är fem gånger högre än de naturliga värdena. Ingen av dessa sjöar har varit utsatt för utsläpp av tungmetaller, varför de skadliga ämnena måste ha förts till områdena med luften eller orsakats av något i luften. Effekterna av dessa tungmetaller i vatten är svåra att spåra hos människan därför att det tar lång tid innan de visar sig. Man vet dock att dessa tungmetaller inte bryts ner, och det är illa nog.

Den ökande förekomsten av tungmetaller antas av vissa forskare bero på försurningen. Med sur nederbörd tvättas markens tungmetaller ut och rinner ner i sjöarna, varifrån de sedan kan spridas till människans mat. Stannar tungmetallerna kvar i skogarna och inte tvättas ut genom sur nederbörd, kan de inte skada människan.

Det belopp som föreslagits för kalkning av viktiga sjöar och vattendrag är naturligtvis en bra början, men jag vill också säga att det är helt otillräckligt och inte kan rädda mer än ytterst få vattensystem. Eftersom det är fråga om en försöksverksamhet får dock sparsamheten accepteras. Vetenskapsmännen bör få tid på sig för att studera kalkningens bieffekter på planktonbildning, vilka spridningsmetoder som är bäst lämpade, vilka typer av kalk som bör användas osv. Jag tycker att det är glädjande att utskottet pekat på att anslag även bör utgå till sådan kalkning av markområden som kan motverka försurningen av visst vattensystem.

När de första resultaten av försöksverksamheten visar sig – ett mycket positivt sådant har man för övrigt redan av försöken i Nedsjön – bör regeringen omedelbart komma med förslag om utvidgad kalkning. Det är fråga om en livsviktig konstgjord andning för många betydelsefulla vattensystem i avvaktan på en internationell överenskommelse.

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse det positiva intresse utskottet visat för denna för oss alla så väsentliga fråga och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Även om det inte föreligger någon reservation vid detta utskottsbetänkande, anser jag det med anledning av regeringsskiftet angeläget att göra några kommentarer till den proposition vi nu behandlar, som ju lagts fram för riksdagen av den socialdemokratiska regeringen.

Vi har en oskattbar rikedom i vår natur. Inte minst upplever vi hur lyckligt lottade vi är i vårt land med dess många sjöar och vattendrag, som inte bara tryggar vår vattenförsörjning utan också formar det landskap som vi sätter så särskilt stort värde på. Vi gläder oss åt det fram-

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder för att
motverka negativa
effekter av
svavelutsläpp*

gångsrika arbete som med betydande samhällsinsatser gjorts under det senaste decenniet för att rena våra vatten. Det faktum att man i dag kan bada friluftsbad i naturliga vatten mitt i Stockholm kan stå som symbolen för dessa insatser.

Men våra vatten hotas i dag av en annan fara, av en försurning som hänger samman med mängden av svaveldioxid i luften. Försurningen av mark och vatten dödar livet i våra sjöar och vattendrag och skapar risker för en försämrad skogstillväxt. Korrosions- och vittringsskador på byggnader och andra föremål kostar årligen stora summor. Hälsorisker för människor kan inte uteslutas. Därför framstår de ökade svavelutsläppen som ett av våra största miljöproblem.

Effekterna av försurningen observerades först på fisk. Man fann att fortplantningsförmågan och levnadsmöjligheterna påverkades. Fiskdöd på grund av försurning har under senare år rapporterats från både Sverige och Norge. Ett stort antal undersökningar har gjorts för att klarlägga försurningens omfattning. Undersökningarna visar att av Sveriges 100 000 sjöar är omkring 10 000 mer eller mindre allvarligt skadade. Ett fortsatt svavelnedfall i oförändrad omfattning kommer att leda till att skadorna förvärras. Dessutom kommer ytterligare vattensystem att drabbas.

Men som herr Hovhammar nyss påpekade är spridningen av svaveldioxid inte bara ett lokalt problem. Svaveldioxid kan transporteras med luftmassorna mycket långa sträckor och spridas över stora områden. Så småningom faller svavlet ned på jordytan. Drygt hälften av det svavel som faller ned i Sverige kommer sålunda från andra länder. Det måste dock i detta sammanhang framhållas att inget annat enskilt lands svavelutsläpp bidrar mer till nedfallet i Sverige än våra egna utsläpp gör.

Det är därför glädjande att vi i utskottet kunnat enas om de förslag till åtgärder för att begränsa svavelutsläppen som den socialdemokratiska regeringen lagt fram i den proposition vi nu har att behandla.

Det effektivaste sättet att bromsa upp ökningen av svavelutsläppen är självfallet att ersätta oljan med svavelfria energislag. Skulle exempelvis den energimängd vi kommer att få genom det kärnenergiprogram som riksdagen beslutat om i stället produceras i oljeeldade kondenskraftverk, skulle detta innebära en ökning av svaveldioxidutsläppen med 400 000 ton per år. Det skulle spolia våra möjligheter att hindra den miljöförstörelse som svavelutsläppen åstadkommer. Vill vi undvika att döda livet i våra sjöar, försämrade produktiviteten i markerna, skydda människors hälsa mot den typ av luftföroreningar som svavelutsläppen utgör och samtidigt trygga den elförsörjning som 1975 års riksdagsbeslut förutsätter att vi behöver, erbjuder oss kraftverk eldade med fossila bränslen icke något alternativ.

Hur vi skall klara vår energiförsörjning får vi återkomma till i annat sammanhang. Jag vill emellertid i samband med behandlingen av den här propositionen kraftigt understryka den stora vikt vi måste fästa vid miljöfrågorna, när vi diskuterar hur vi på bästa sätt skall tillgodose vårt energibehov.

Det är angeläget att den socialdemokratiska regeringens åtgärder för att begränsa svavelutsläpp och övriga luftföroreningar fullföljs såväl här hemma som i det internationella samarbetet. Herr Hovhammar tryckte ju starkt på det internationella samarbetet och menade att det inte skett så mycket på det området. Jag kan hålla med honom om att det hänt mycket litet på kontinenten med tanke på vad som borde ske, men Sverige har hela tiden aktivt arbetat för att åstadkomma större insatser i dessa sammanhang. Jag vill särskilt understryka vikten av att regeringen fullföljer det samarbete som påbörjats med Norge och det arbete på att sluta bilaterala avtal med länderna runt Östersjön och i Västeuropa som jag som jordbruksminister inledde med avtalet mellan Sverige och Östtyskland.

Sådana avtal kan enligt min mening leda till snabbare konkreta resultat i kampen mot luftföroreningarna. Jag delar herr Hovhammars uppfattning att det inte bara gäller svavel. Det kommer in mycket annat i bilden som vi måste försöka värja oss emot. Såvitt jag förstår skulle sådana avtal också vidga möjligheterna till ett aktivt samarbete i de internationella samarbetsorganen. Sverige har när det gäller miljöfrågor en internationellt erkänd position som föregångsland, som vi från socialdemokratins sida kräver att den nya regeringen slår vakt om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag skall bara be att på utskottets vägnar få uttrycka min glädje över att man i så stor enighet kunnat följa propositionens riktlinjer och tankegångar. I utskottet har man också intresserat och med mycket stor ambition behandlat frågan. Jag vill också tacksamt notera de kommentarer som gjorts här i kammaren när det gäller såväl ökat och fortsatt internationellt arbete i olika länder som internationell samverkan i de här frågorna, liksom beträffande de mer konkreta förslagen om kalkning och andra åtgärder.

Med anledning av herr vice ordförandens inlägg vill jag framhålla att det i och för sig är ett riktigt konstaterande att en ökning av användningen av olja för energiproduktion i vårt land skulle medföra risker för ytterligare svavelföroreningar, om vi då utgår ifrån att man kommer att använda olja som inte renats från svavel. Om en sådan ökad användning av olja för energiproduktion skulle bli aktuell i vårt land förutsätter jag – och jag tror att jag i det här sammanhanget kan säga att jordbruksutskottet står bakom min uppfattning – att man helt naturligt måste räkna med att oljan före användningen har renats från svavelföroreningarna. Detta är helt självklart.

Herr vice ordföranden uttryckte också en förhoppning om att det arbete som har påbörjats kommer att fullföljas. Jag vill instämma i den förhoppningen och kan kanske, herr talman, rent av tillägga att jag med gott förtroende förväntar att det kommer att fullföljas.

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder för att
motverka negativa
effekter av
svavelutsläpp*

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill med anledning av vad utskottets ordförande sade om oljan och dess utnyttjande för energiändamål och i förbränning säga att de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet räknar med att vi på längre sikt skall kunna begränsa vårt utnyttjande av olja för förbränning och energiframställning.

Vi vet fortfarande att det till alla andra skäl som talar för en sådan ambition kommer, att vi vid förbränning av olja med de i dag kända metoderna har betydande besvär på miljösidan. Det är ju av det skälet som vi i utskottet har enats om de åtgärder som den socialdemokratiska regeringen i den proposition som vi nu diskuterar har föreslagit.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Herr Lundkvist och jag är överens om det internationella problemet med utsläpp och föroreningar. Och jag vill också gärna säga att Sverige där har gjort en hel del goda insatser – jag vill hålla med herr Lundkvist om det.

Men det exempel jag gav som var hämtat från Västtyskland visar fullt klart att mycket återstår av det här arbetet, och det blir en uppgift för regeringen att ta itu med de internationella kontakterna för att få en rejäl bättring till stånd.

Herr LARSSON i Borby (c):

Herr talman! Jag tror att det är fel tidpunkt och fel plats på dagordningen att nu ta upp någon mer omfattande debatt om olika källor till framtida energiproduktion i vårt land. Jag vill dock med anledning av det senaste inlägget som herr vice ordföranden gjorde säga att det är välkänt att det alternativ som han talar för, alternativet till olja, inte är helt utan risker och frågetecken i vad gäller människors hälsa och miljö i framtiden.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag har i den här debatten bara – eftersom den inte skall utvecklas till en diskussion om hur vi skall lösa frågan om vår energiförsörjning – önskat markera vad jag finner vara viktigt, nämligen att vi har svåra miljöproblem som konsekvenser av förbränningen av olja och utnyttjandet av olja i energiproduktionen.

Jag har glatt mig åt den enighet som utskottet mobiliserat när det gäller att slå fast dessa konsekvenser. Och jag hoppas att vi även i fortsättningen skall kunna påräkna den enigheten och att vi skall vara beredda att på alla håll och kanter dra riktiga slutsatser av detta konstaterande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:5 med anledning av motioner angående vissa fiskefrågor

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 32

Onsdagen den
24 november 1976

*Livsmedelskontroll,
m. m.*

§ 21 Livsmedelskontroll, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:6 med anledning av motioner om livsmedelskontroll, m. m.

Herr WEINEHALL (c):

Herr talman! Motionen 1666 behandlar en viktig men samtidigt mycket svår fråga: Vad innehåller egentligen vår mat? Vad är det som vi får i oss när vi äter?

Av utskottets skrivning framgår att livsmedelsverket försöker upprätthålla en kontinuerlig kontroll över livsmedelstillsatserna. Det är bra.

Jag tänkte i mitt inlägg göra några kommentarer i den här frågan men belysa den från en annorlunda utgångspunkt än den jordbruksutskottet har använt sig av.

Jag vill i korthet redovisa den aktuella statistiken över dödsorsaker i vårt land. Man skall självfallet vara försiktig med att dra tvärsäkra slutsatser av ett omfattande statistiskt material. Men jag vågar mig ändå på att göra några reflexioner.

Det är rimligt att anta att de organ i den mänskliga organismen som i första hand får kännning av olika gifter är kroppens "reningsverk", dvs. levern och njurarna. Om man studerar utvecklingen av statistik som redovisar dödlighet förorsakad av tumörer i dessa organ bör det vara möjligt att dra vissa slutsatser.

Låt mig börja med den primära levercancern. Statistiken från åren 1964–1974 visar att dödligheten i primär levercancer ökat från 103 fall 1964 till 476 fall 1974. Ökningen var alltså under de här åren ungefär 350 %.

Självfallet är det en rad faktorer som kan förklara detta. Det förekommer säkert också statistiska fel o. d. Jag tänker när det gäller förklarande faktorer inte minst på det faktum att alkoholmissbruk antas predisponera för levercancer. En av förklaringarna skulle alltså kunna vara att vi under denna period haft en ökad alkoholkonsumtion och därmed ett ökat antal leverskador. Men det förklarar bara en mycket liten del av ökningen, enligt min uppfattning. Frågan är vilka andra faktorer som kan ha bidragit. Jag tycker det ligger nära till hands att anta att det finns ett bestämt samband mellan den mycket oroande utvecklingen av cancer i levern och det faktum att vi ständigt får i oss mer och mer av för kroppen främmande ämnen.

Tittar man på ett annat organ i människokroppens reningsverksamhet

– njurarna – är också här bilden entydig. Ökningen är mycket oroande. Medan 470 personer år 1964 avled i njurcancer, var dödsiffran 760 personer för 1974; alltså en ökning med ungefär 60 %. Här skall dessutom tilläggas att möjligheterna att på ett tidigt stadium diagnostisera och behandla njurtumörer torde ha ökat väsentligt under den senaste tioårsperioden.

Människorna utsätts alltså för en ständigt ökande exponering av ämnen som är cancerframkallande. I fråga om såväl levercancer som njurcancer är det väl grundade misstankar att cancerframkallande ämnen i allt större utsträckning tillförs via livsmedlen.

Det allvarliga är emellertid inte den här redovisade statistiken. Min redovisning är djupt ofullständig. Mina siffror är, så att säga, långt ifrån aktuella. De människor som avled t. ex. år 1974 i lever- eller njurcancer utsattes för de cancerframkallande ämnena för 10–15 år sedan. Ingen vet hur lång tid det tar för olika cancertyper att utvecklas, men 10–15 år brukar användas som en tumregel. Vad vi kan utläsa av dagens statistik är alltså resultatet av den exponering som människor utsattes för i början av 1960-talet.

Vi vet att vi under de senaste tio åren fått över 20 000 nya ämnen i samhället. Människor utsätts för en ständigt ökande gifthanvändning. Det som inger en stark oro är att vi inte förrän 1985–1990 får facit av den gifthanvändning och de födoämnestillsatser vi utsätts för i dag. Vi har anledning anta att ökningen av den typ av sjukdomar jag redovisat kommer att bli ännu snabbare under de kommande tio åren.

Jag tycker att det saknas litet av detta resonemang i utskottsbetänkandet, framför allt tidsperspektivet: Först om 10–15 år ser man resultatet av dagens gifthanvändning.

Självfallet är det bra med stickprovundersökningar. Men vad vi skulle behöva är ett långsiktigt program för att kunna fastställa vad som kan hända tio år senare, när vi tillför vår föda olika nya beståndsdelar. En första åtgärd borde vara att vi satsar långt större resurser på att kunna tolka det omfattande material som finns i den medicinska statistiken. Men redan här stöter vi på problem. Alla nya cancerfall skall i dag anmälas till cancerregistret. Men eftersläpningen är stor. I dag finns ingen bearbetning av de cancerfall som rapporterats efter 1971 års utgång. Vi ligger redan här fem år efter i tiden. Till detta skall läggas den genomsnittstid på 10–15 år som det tar för cancer att utvecklas.

En viktig anledning till att cancerregistret släpar efter så mycket är att situationen inom patologin – dvs. den del av sjukvården som bl. a. behandlar tumördiagnostiken – sedan lång tid varit mycket otillfredsställande. Patologerna är nyckelpersoner för att diagnosen skall bli rätt. Därför är det från allmän social synpunkt otillfredsställande att det i dag finns hela 16 överläkartjänster i patologi obesatta i Sverige. Nyre-kryteringen till den här verksamheten är dessutom mycket låg.

Men vi måste också se till att cancerregistret organiseras så, att det ges sådana resurser att det kan hållas aktuellt. Vi har i detta land råd

med enkäter av de mest skilda slag, vi har råd med omfattande inventeringar kring exempelvis vad småföretagen sysslar med, men vi har tydligen inte tillräckliga resurser för att få fram en information om cancersjukdomarnas utveckling under de senaste fem åren. Förhoppningen står nu till att vi får en bättre situation när vi i anslutning till de onkologiska centra som skall byggas upp kan lägga upp regionala cancerregister.

Jag menar, herr talman, att om vi skall kunna säga att vi har en fungerande livsmedelskontroll, så krävs det också att vi har en aktuell och användbar redovisning av utvecklingen av de sjukdomar som på goda grunder kan antas ha ett samband med den föda vi intar. Därför har cancerstatistiken sitt berättigande i diskussionen om livsmedelstillsatser.

Den här motionen behandlar alltså livsmedelstillsatser som kan medföra skador för människokroppen. Frågan måste ständigt hållas aktuell. Det som är speciellt bekymmersamt är den ständigt ökande användningen av kemiska ämnen inom livsmedelsproduktionen, från odling till förpackning.

Jag har, herr talman, inget yrkande med anledning av utskottets skrivning. Mitt syfte har varit att peka på ett mycket oroande "välfärdssymptom" – som tyvärr alltför ofta glöms bort i den dagliga debatten.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 6 behandlas också motionen 1975/76:1715 av fru Sundström och mig, där vi begär en utredning om riskerna med att använda antibiotika i slaktdjursfoder.

Det är av ekonomiska skäl som producenterna använder antibiotika som tillväxtstimulerande medel, och detta skäl har ansetts tillräckligt starkt för att de skall få fortsätta med en sådan ordning.

I det radioprogram som gav anledning till motionen framfördes farhågor från en del forskare, att tillsatser av antibiotika i slaktdjursfoder skulle kunna medföra risker för människan. Rester av antibiotika kan finnas kvar i köttet och medföra att immunitetsskyddet hos människan försvagas genom att bakterier blir resistenta, så att inga mediciner hjälper då de behövs. Som exempel på detta nämndes den nu så aktuella sjukhussjukan. En bevisföring för eller emot detta efterlystes.

Vi har i motionen sagt dels att vi tycker detta faller under lagen om miljöfarliga ämnen, dels att bevisföringen ligger hos fabrikanterna och dels att minsta misstanke om ett ämnes farlighet skall medföra förbud mot dess användning.

Utskottet har ägnat lång tid åt motionen och hänvisar till ett uppdrag som lantbruksstyrelsen fått att utreda frågan och ställa förslag om handlingslinjer beträffande användningen av antibiotika för tillväxtstimulering. Motionen har också varit ute på remiss.

Remissinstanserna har även de hänvisat till pågående undersökningar. Man kan beträffande vissa instanser inte utesluta att det kan föreligga partsintressen. RLF understryker bl. a. särskilt att en utredning som skall

Onsdagen den
24 november 1976

Livsmedelskontroll,
m. m.

arbeta med frågan om riskerna att använda antibiotika i foder också skall undersöka möjligheterna att kontrollera kött eller andra livsmedelsråvaror som importeras från länder med liberalare inställning i dessa frågor. Det är alldeles självklart att så bör ske, och det tycker jag snarare talar för än emot vår motion.

Herr talman! Jag finner det inte meningsfullt att i dag yrka bifall till min motion, eftersom utskottet är enigt, men jag konstaterar bara att vi även i fortsättningen får äta livsmedel som *kan* innehålla för människan farliga ämnen. Vi har inte fått bevis för att så inte blir fallet. Därför, herr talman, finner jag det angeläget att senare återkomma i denna fråga.

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! De frågor som behandlas i detta betänkande är som en av talarna här har sagt mycket svåra men mycket viktiga, och det är inte alltid möjligt att ange enkla och universella lösningar.

Vi har i jordbruksutskottet, som det nämnts här, varit helt eniga vid behandlingen, och vi har visat på förhållandet att i vårt land riksdagen har gett stora fullmakter åt livsmedelsverket, naturvårdsverket, produktkontrollnämnden. I dessa verk finns både fullmakt och kompetens för att kunna ingripa när samhällsintressena på ganska väl angivna grunder och principer förväntar att åtgärder vidtas. Det är bl. a. förklaringen till att vi inte kan gå in på detaljbeslut när det gäller olika ämnen eller föreningar. Kompetensen och fullmakten finns redan hos dessa verk.

Ingenting är så bra att det inte kan göras ännu bättre, och de exempel och den statistik som herr Weinehall här anför är det naturligtvis väldigt viktigt att vi är medvetna om. Det är värdefullt att få en redovisning där vi kan se att det verkligen är mycket allvarliga tendenser i utvecklingen av hälsotillståndet. Sedan är det en annan sak att jordbruksutskottet, av lätt insedda skäl, inte har tagit ställning till frågor om patologer och cancerregister i detta sammanhang. Vi har verkligen inte skjutit frågorna ifrån oss utan intresse, utan det finns ett mycket ambitiöst och allvarligt intresse bakom formuleringarna där vi har hänvisat till att livsmedelsverket nu efter en start som inte ligger så långt tillbaka i tiden alltmera har kommit in i en situation av arbetsro och fått allt bättre grepp om sina uppgifter. Vi räknar naturligtvis med att framöver på ett positivt sätt se till att skapa de resurser och möjligheter som behövs för att lösa de här problemen.

Livsmedelsverket skriver t. ex. i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår att man syftar till "att systematiska undersökningar i växande omfattning kommer att bedrivas rörande bl. a. användningen av tillsatser i livsmedel och förekomsten av främmande ämnen, särskilt pesticidrester, PCB och tungmetaller, men även andra föroreningar alltefter aktualitetsgrad. För säkrare riskbedömning kommer den egna toxicitetsprövningen av tillsatser och främmande ämnen att byggas ut såväl i fråga om resurser som förfinade metoder. Användning och konsumtion av olika tillsatser, färgämnen och konserveringsmedel kommer att kart-

läggas för att ge underlag för bedömning av risker och eventuella åtgärder. Orsaker till mutagenicitet och carcinogenicitet, missbildningar och utvecklingsstörningar är enligt ämbetsverket föga kända och eventuella samband mellan dessa och livsmedelsintag skall bevakas.

Det är klart att man från riksdagens och lagstiftarnas sida hoppas, som jag sade, att det är en seriös ambition bakom dessa formuleringar. Det är dock, som jag här har försökt framhålla, angeläget att hela tiden bevaka denna fråga från samhällets sida.

I vad gäller fru Normarks motion har vi inte heller på något nonchalant eller negativt sätt fört den ifrån oss. Men jag vill ändå i anledning av motionen, där fru Normark nämner hur man går till väga i en del främmande länder, peka på att det finns en glidande formulering där hon säger att detta också kan förekomma i vårt land. Det är inte riktigt korrekt. Antibiotika i foder används inte i Sverige. Antibiotika används efter veterinärrecept vid sjukdomsbehandling av djur. Detta är en fråga som är passerad: antibiotika får inte användas i normal utfodring. Om det uppstår situationer där man kan förmoda att det ändå förekommer – om kontrollen inte är så heltäckande – så vill jag också här säga, liksom i anledning av den förra motionen, att lagstiftaren förväntar sig att de verk som vi gett kompetens bevakar och ser upp med detta. De har också fullmakt att ingripa i samband med användning av dessa olika ämnen.

Sedan skall vi naturligtvis avvakta och se vad som kan komma ut av den arbetsgrupp som nu är i verksamhet och där man har representation från lantbrukshögskolan och från olika berörda parter. Det är lantbruksstyrelsen som är huvudman för denna översyn och som vi har hänvisat till när vi just i dag inte anser att motionen skulle behöva föranleda någon åtgärd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WEINEHALL (c):

Herr talman! Bara en liten kommentar till jordbruksutskottets ordförandes synpunkter.

Självfallet var det inte min avsikt att kritisera utskottet för att man inte har behandlat detta med patologi och cancerregister. Men vad jag ville peka på var att det måste vara svårt för livsmedelsverket att fullgöra sina skyldigheter gentemot allmänheten om man inte har en färsk statistik utan bara en statistik som är fem år gammal.

Sedan får vi försöka att inom andra områden och andra utskott arbeta vidare för att ställa ytterligare resurser till förfogande för denna mycket viktiga verksamhet. Vi står, som ordföranden sade, i ett inledningsskede i den här verksamheten, men vi måste satsa mycket på den. Jag tror att vi i dag bara ser toppen av ett isberg.

Onsdagen den
24 november 1976

*Livsmedelskontroll,
m. m.*

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Det är riktigt att det nämns i utskottsbetänkandet att man i Sverige länge har följt principen att inte använda antibiotika i slaktdjursfoder. Men i det radioprogram som jag åberopar i motionen – det finns inspelat så vår värderade ordförande i utskottet kan få lyssna på det – framgick inte detta, utan man diskuterade den risk som finns med användning av antibiotika. Djuren har rätt till medicin när de behöver för att det skall bli ett friskare djurbestånd. Slaktdjuren får ändå utstå så mycket egendomligheter, tycker jag, för att de skall växa fort och vi skall få en snabbt framställd produkt.

När LRF i sitt remissyttrande nämner att man bör utreda möjligheterna till kontroll av importerade livsmedel är det ett sätt att fösa på idén i stället för att avvakta. Jag tror att vi får hålla ögonen på det här problemet.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Det är att beklaga om radioprogrammet har varit vilseledande. Det kunde ju ha varit rätt fastän det har sagts i radio, höll jag på att säga, men det är faktiskt på det sättet att tillsats av antibiotika förekommer inte i normal utfodring.

Sedan skall jag väl inte här gå i någon polemik i vad gäller de olika remissvaren, men vad LRF avser i sitt svar är väl – och jag hoppas att det är LRF:s ambition – att vi måste se till att de livsmedel som produceras i Sverige inte innehåller några ämnen som är skadliga för människors hälsa och välbefinnande. Det är en mycket viktig ambition. Finns det alltså risk för att skadliga ämnen förekommer skall detta beivras och rättas till. – Sedan har LRF lagt till att vi inte vet mycket om vad importerade livsmedel innehåller. Det gäller både grönsaker, kött och fläsk. LRF har väl i detta sammanhang passat på att säga att det kunde vara befogat att ta reda på innehållet också i de importerade produkterna.

Överägningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:7 med anledning av motioner om viltvård, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:8 med anledning av motion om åtgärder för att skydda den svenska herptilfaunan.

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder för att
skydda den svenska
herptilfaunan*

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Egentligen behöver jag inte argumentera för motionen. Utskottets skrivning är välvillig liksom remissvaren.

Vad vi nu hoppas på är att åtgärder sätts in för att säkra skyddet för denna del av vår fauna. Som framhålles av naturvårdsverket har herptilerna inte enbart sitt egenvärde som element i vår fauna, utan de har också sin betydelse som föda åt högre stående djur. Utrotning eller stark minskning av hela eller delar av herptilfaunan får därför konsekvenser som vi kanske i dag inte anar. Jag hoppas att den av naturvårdsverket påbörjade kartläggningen av situationen för olika arter herptiler skall efterföljas av effektiva skyddsåtgärder.

Men jag vill också innan jag lämnar denna plats helt kort vidröra en naturvårdsfråga som både herptiler och övrig fauna är så beroende av – den gäller våra våtmarker. Så gott som alla remissorgan har ansett att bristen på våtmarker är orsaken till nedgången för de i motionen angivna djurarterna. Det behöver ju inte vara någon diskussion om detta – så är det bara. Bl. a. groddjur och salamanderdjur är för sin existens beroende av våtmarker.

Jag läste häromdagen att våtmarkerna i sydvästra Skåne håller på att försvinna helt. Av de 50 s. k. fuktängsområden som fanns 1968 är i dag bara sex oskadda. 22 är kraftigt förstörda, nio finns över huvud taget inte längre. Flertalet av de mera sällsynta herptilerna finns just i dessa områden. Vi har alltså anledning att se framtiden an med oro. Det gäller att rädda vad som räddas kan av de nu befintliga våtmarkerna, inte bara i Skåne utan i stort sett hela landet. Det gäller att rädda dem inte enbart för att skydda våra herptiler utan för att slå vakt om hela vår fauna och flora.

Se på våra vadar- och simfåglar som får allt svårare att klara sig numera med anledning av krympande våtmarker! Men – jag vill spetsa till det genom att säga detta – våtmarkerna är också en förutsättning för att människorna i framtiden skall kunna tillgodose sina vattenbehov. Våtmarkerna förhindrar på sitt sätt översvämning på våren och torka på sommaren. Försvinner de måste man konstbevattna i än högre grad, med grundvattensänkning som följd.

I år har vi blivit påmind om vattnets betydelse i naturen, om grundvattnet som resurs. Då tänker jag inte enbart på att vi har haft ett par torrår med följd att det delvis rått brist på vatten inom jordbruk och i hushållen. Nej, jag avser det faktum att det i år är ett våtmarksår, proklamerat av Europarådet. Sverige är ett av de länder som undertecknat konventionen. Man vill med konventionen få till stånd en debatt i hela Europa som öppnar ögonen för hur viktigt det är att bevara de våtmarker

Onsdagen den
24 november 1976

*Åtgärder för att
skydda den svenska
herptilfaunan*

som finns kvar. Ty vi skall ha klart för oss att utdikningen av sådana här marker sker med samma frenesi ute i Europa som i vårt land.

Jag vet att naturvårdsverket, helt naturligt för resten, engagerat sig mycket hedrande för våtmarksåret. Som exempel kan jag ta ett arrangemang som ligger nära i tiden. Den 8 december kommer man att tillsammans med Riksmuseet anordna en våtmarks-hearing. Till denna hearing planerar man att inbjuda flera statliga myndigheter, såsom planverket, domänverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, m. fl., men även ideella organisationer som kan ha intresse för dessa frågor kommer att bli inbjudna. Jag tror att även jordbruksutskottets ledamöter är inbjudna till denna hearing.

Jag vet också att man praktiskt ute på fältet från naturvårdsverkets sida gör inventeringar och kommer med förslag om skydd för våtmarker. Ideella organisationer och intressorganisationer gör också sina insatser detta år. Jag vet att man har iordningställt studiematerial som skall användas vid vinterns studiecirkel och som tar upp just problemen med våra sinande våtmarker. Det gäller inte bara att bevara dem som finns – man har också möjligheter att skapa nya.

Alla som vistas i skog och mark, vet hur det känns att vandra fram över en torr tallhed en varm sommardag och plötsligt få syn på ett vattenblänk, en sjö, en skogstjärn, en porlande bäck eller bara en framspringande kalkkälla, eller varför inte en liten våtmark i form av ett kärr eller en "dyhåla" som inte är till någon nytta, som folk kanske tycker ibland. Det känns befriande, skänker nya krafter. Denna känsla hänger säkert samman med människans inneboende behov. Det finns ett behov av att vistas vid vatten, att se vatten.

Vatten är någonting som inte bara vi människor är i behov av. Allt levande, djur, växter och organismer av olika slag, behöver vatten under årets alla tider. Här är det ingen skillnad mellan herptiler och människor.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1976/77:3 med anledning av regeringens skrivelse 1975/76:214 med överlämnande av årsredovisning för Statsföretag AB

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25 Anmälades och bordlades

Proposition

1976/77:15 om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift, m. m.

§ 26 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

Nr 32

Onsdagen den
24 november 1976

1976/77:102 av herr *Måbrink* (vpk) till fru utrikesministern om utländsk beskicknings inflytande på svensk myndighets personalpolitik:

*Meddelande om
fråga*

En svensk medborgare av iransk härkomst arbetade som tolk åt polisen i Solna och åt sociala myndigheter. Hans huvudsakliga arbetsuppgifter bestod i att tolka vid ärenden rörande uppehållstillstånd och politisk asyl. Den 5 juli 1976 besökte Irans ambassadör Malek protokollchefen vid UD och fann det "anmärkningsvärt" att tolken, som var politiskt aktiv emot den iranska regimen, fick tjänstgöra hos svenska myndigheter. Ambassadören begärde att åtgärder skulle vidtagas. Därefter har tolkens tillförlitlighet ifrågasatts, och han har kort efteråt avstängts från vidare tolkningsuppdrag hos Solnapolisen.

Med hänvisning till det anförda vill jag till fru utrikesministern ställa följande fråga:

Anser utrikesministern att främmande beskickningars inblandning i svenska myndigheters personalpolitik genom politiska misstänkliggöranden skall vidarebefordras av utrikesdepartementet?

§ 27 Kammaren åtskildes kl. 13.29.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert